

YUCOM

Komitet pravnik
za ljudska prava

INTEGRACIJA PRAVOSUĐA

U PRAVOSUDNI SISTEM KOSOVA
u kontekstu evropskih integracija
i dijaloga Beograda i Prištine

#3

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

 Norway

INTEGRACIJA PRAVOSUĐA U PRAVOSUDNI SISTEM KOSOVA
U KONTEKSTU EVROPSKIH INTEGRACIJA I DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE
Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosuđu

Integracija pravosuđa u pravosudni sistem Kosova u kontekstu evropskih integracija i dijaloga Beograda i Prištine

Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosuđu

Izdavač

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM
Kneza Miloša 4, 11103 Beograd
www.yucom.org.rs

Za izdavača:

Katarina Golubović

Autori:

Jovana Spremo i Dragiša Čalić

Prevod:

Marija Maljan

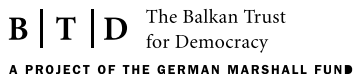
Dizajn, prelom i štampa:

Dosije studio

Tiraž:

100

ISBN 978-86-82222-05-7

Izveštaj br. 3 „Integracija srpskog pravosuđa u pravosudni sistem Kosova u kontekstu evropskih integracija i dijaloga Beograda i Prištine” priredio je YUCOM u okviru projekta “Ka snažnijem pravosuđu kroz građanski monitoring: Praćenje Sporazuma o pravosuđu – Faza 3”, koji se implementira uz podršku Ambasade Kraljevine Norveške i Balkanskog fonda za demokratiju (BTD). Stavovi i nalazi iz ovog izveštaja su isključivo odgovornost YUCOM-a i ne predstavljaju stavove Ambasade Kraljevine Norveške i Balkanskog fonda za demokratiju (BTD).

INTEGRACIJA PRAVOSUĐA U PRAVOSUDNI SISTEM KOSOVA U KONTEKSTU EVROPSKIH INTEGRACIJA I DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE

Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosuđu

Jul 2022. godine

SADRŽAJ ▶▶

1. Uvod	7
2. Pravosuđe u okviru dijaloga Beograda i Prištine	8
2.1. Preduslovi za integraciju pravosuđa na severu Kosova	9
2.2. Sporazum o pravosuđu	10
3. Obaveze Srbije u postupku pristupanja EU – Poglavlje 35	13
4. Politički kontekst dijaloga Beograda i Prištine u izveštajnom periodu	18
5. Primena Sporazuma o pravosuđu – stanje i problemi	20
5.1. Stupanje na sudijsku i tužilačku funkciju	20
5.2. Izazovi za funkcionisanje integrisanog pravosuđa	24
5.2.1. Organizacija rada i sistematizacija	24
5.2.2. Administrativni, tehnički i prostorni kapaciteti	27
5.2.3. Upotreba srpskog jezika i pisma	28
5.2.4. Raspodela i rešavanje predmeta	30
5.2.5. Efikasnost rada	33
5.2.6. Dejstvo pravosnažnih presuda i odluka „paralelnih institucija“	34
5.2.7. Nadležnost za rešavanje i čuvanje starih predmeta	35
5.3. Pristup pravdi i poverenje građana	42
5.3.1. Pitanje nedostatka notara za područja sa većinski srpskim stanovništvom	44
5.3.2. Zastupanje advokata iz srpske zajednice pred srpskim i kosovskim pravosuđem	46
5.3.3. Paralelno vođeni slučajevi – Primeri iz prakse	47
6. Zaključak i preporuke	50

1. Uvod

Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosuđu “Integracija srpskog pravosuđa u pravosudni sistem Kosova u kontekstu evropskih integracija i dijaloga Beograda i Prištine” rezultat je istraživanja Komiteta pravnikâ za ljudska prava YUCOM u periodu od januara 2021. do aprila 2022. godine. Izveštaj obuhvata informacije o svih pet godina sprovođenja Sporazuma o pravosuđu i prikazuje trenutno stanje funkcionisanja integrisanih pravosudnih institucija, kao i izazove sa kojima se suočava pravosuđe u Leskovcu koje sada rešava deo predmeta sa Kosova.

Izveštaj sadrži najnovije relevantne informacije o funkcionisanju integrisanog pravosuđa u pomenutom izveštajnom periodu, uz zadržavanje osnovnih informacija o sadržini dogovorenih obaveza u okviru Briselskog dijaloga. Posebno se fokusira na prepreke za adekvatan i potpun pristup pravdi građana koji žive ili ostvaruju prava na teritoriji Kosova. U poslednjem delu obrađujemo pitanje pristupa i komunikacije sa javnim beležnicima i advokatima iz srpske zajednice na Kosovu i kroz primere pokazuje pravnu nesigurnost građana prilikom obraćanja dva pravosudna sistema.

I sa novom metodologijom proširenja poglavlje 35 zauzima poziciju jednog od ključnih poglavlja u procesu pristupanja Srbije Evropskoj uniji, u toj meri da nije uključen ni u jedan od šest klastera, već će se o ispunjenju preduslova za njegovo završavanje posebno odlučivati. Vladavina prava je uslov za napredak u procesu evrointegracija Kosova, te vlasti u Prištini treba da omoguće jednak tretman svih građana pred pravosudnim institucijama. Kroz dijalog Beograda i Prištine obe strane imaju obavezu da obezbede uslove da građani koji žive na teritoriji Kosova mogu da ostvare svoja prava i da im se obezbedi pristup pravdi.

Integracija srpskih sudija i tužilaca u kosovski pravosudni sistem inicirana je Briselskim sporazumom, a realizovana početkom primene Sporazuma o pravosuđu 2017. godine. Od tada nije bilo novih dogovora za povezane pravničke profesije i usluge. Pored toga, nema sistematskog praćenja primene dogovorenog, niti predloga za rešavanje problema koji se javljaju kao efekat primene. Kao i prethodno, ovo istraživanje polazi upravo od očekivanih i neočekivanih efekata koje je Sporazum imao na prava građana i nudi preporuke za prevazilaženje uočenih prepreka.¹

1 Za potrebe istraživanja Komitet pravnikâ za ljudska prava sproveo je seriju dubinskih intervjua (20) sa sagovornicima iz Osnovnog suda u Mitrovici, Osnovnog tužilaštva u Mitrovici, Osnovnog suda u Leskovcu, Ustavnog suda Kosova, Sudskog saveta Kosova, advokatima, javnim beležnicima i nevladinim organizacijama. Veliku zahvalnost za podršku prilikom sprovođenja istraživanja, čiji je rezultat i ovaj izveštaj, dugujemo kolegama iz NVO Aktiv, Centra za demokratsku kulturu ACDC iz Mitrovice, Kosovskom institutu za pravo (KLI), kao i svim intervjuisanim sagovornicima i sagovornicama iz Mitrovice, Prištine i Leskovca.

2. Pravosuđe u okviru dijaloga Beograda i Prištine

Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa Beograda i Prištine, poznatiji kao Briselski sporazum, nakon iscrpnih pregovora, potpisan je 19. aprila 2013. godine. Sporazum sadrži 15 tačaka od kojih se tačka broj 10 odnosi na pravosuđe. Kako se navodi: „Sudske vlasti biće integrisane i funkcionisaće u okviru pravnog sistema Kosova. Apelacioni sud u Prištini će uspostaviti veće koje će biti sastavljeno od većine sudija kosovskih Srba, koje će biti nadležno za sve opštine u kojima su Srbi većinsko stanovništvo. Odeljenje Apelacionog suda, koga čine administrativno osoblje i sudije, imaće stalnu kancelariju u severnoj Mitrovici (Okružni sud u Mitrovici). Svako veće spomenutog Odeljenja će biti sastavljeno od većina sudija kosovskih Srba. U zavisnosti od prirode slučaja o kome je reč, veće će činiti odgovarajuće sudije“.²

Prema *Planu primene Briselskog sporazuma* prva predviđena aktivnost u pogledu implementacije dela koji se odnosi na pravosuđe bila je da se do kraja maja 2013. godine uspostavi radna grupa za implementaciju ovog dela Sporazuma koja će razviti detaljne planove za integraciju pravosudnih institucija Srbije u kosovske strukture i biti zadužena za uspostavljanje novih struktura u skladu sa ugovorom, uključujući osnovne sudove i kancelarije javnih tužioca u opštinama sa srpskom većinom.³ Srbija je bila u obavezi da izvesti o broju pripadnika pravosuđa na Kosovu koji su izrazili zainteresovanost za uključivanje u kosovski pravosudni sistem, nakon usvajanja *Zakona o amnestiji*, dok je Kosovo trebalo da obezbedi pozicije za to osoblje unutar svojih struktura. Dogovoreno je i da sastav sudstva reflektuje etnički sastav teritorijalne nadležnosti svakog suda.

2 [Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa Beograda i Prištine](#), Brisel, april 2013. godine.

3 Funkcionisanje Radne grupe, odnosno konkretni podaci o radu nisu javno dostupni.

2.1. Preduslovi za integraciju pravosuđa na severu Kosova

Kako *Plan o primeni Briselskog sporazuma* izričito navodi obe strane će preduzeti sve neophodne izmene pravnog okvira, uključujući i primenu Zakona o amnestiji.⁴ Kako bi se uopšte mogli primenjivati sporazumi iz političkog dijaloga Beograda i Prištine bilo je neophodno i usvojiti ovakav zakon. Naime, pomenutim zakonom uređuju se „uslovi i postupak kojim se daje amnestija licima koja su osuđena za krivična dela, licima koja su krivično gonjena za krivična dela, ili licima koja mogu biti predmet krivičnog gonjenja za krivična dela izvršena pre 20. juna 2013. godine unutar teritorije koja sada čini Republiku Kosova“.⁵ Izvršioci krivičnih dela među koja spadaju i “napad na ustavno uređenje, oružana pobuna, ugrožavanje teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka, špijunaža, nelegalni prelaz granice, podsticaji na nacionalnu, rasnu i versku mržnju, nemir i netolerancija, uništenje ili oštećenje imovine, podmetanje požara, neovlašćeno posedovanje oružja, izbegavanje poreza, krijumčarenje robe” oslobađaju se od krivičnog gonjenja ili izvršenja kazne.⁶ Opet, može se reći da Zakon nije u velikoj meri doticao predstavnike pravosuđa, koliko pripadnike policije i civilne zaštite.⁷

Upravo zbog činjenice da su dugi niz godina postojale paralelne institucije na severu Kosova, uključujući i pravosudne institucije, nije postojao drugi način da se oni koji su radili u tim institucijama integrišu u kosovski sistem, a da pri tom ne odgovaraju za niz krivičnih dela, pre svega protiv kosovskog ustavnog poretka.⁸ Zakon o amnestiji je zaživeo u septembru 2013. godine. Srpski sudovi pristali su da rešavaju predmete pokrenute pre 15. jula 2013. godine i donesu odluke do septembra te godine, po čemu je te institucije trebalo zatvoriti, međutim još neko vreme nastavili su da rešavaju takozvane „hitne predmete“.⁹

Pripadnici zajednice kosovskih Srba su se nakon 1999. oslanjali na pomenute sudove koji su funkcionisali u pravosudnom sistemu Srbije, paralelno sa funkcionisanjem UNMIK-ovih sudskih struktura. Ove institucije predstavljale su jedini pristup pravdi budući da u više situacija nisu bili u mogućnosti ili nisu bili voljni da se obrate sudovima UNMIK-a, kako je postojao vakum u pravosuđu pod upravom UNMIK-a na severnom Kosovu.¹⁰ Još jedna važna stavka koja je rezultirala iz dijaloga Beograda i Prištine jeste čvrst kompromis u pogledu priznanja presuda i odluka pravosudnih institucija koje su funkcionisale u paralelnom sistemu. Način priznavanja ovih presuda još uvek, pet godina od integracije pravosuđa, nije još uvek definisan.

4 Implementation Plan of the Agreement on the Normalization of Relations between Belgrade and Pristina, Brussels, 2013.

5 Zakon br. 04/L-209 o amnestiji, *Službeni List RKS 39/2013*.

6 Radio-televizija Srbije, “Zakon o amnestiji u skladu sa ustavom”, 04. septembar 2013. godine.

7 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 11.-13. februara 2019. godine.

8 Marković, Igor, „Brussels Agreement – a (delayed) peace accord“, Faculty of political sciences, Belgrade, 2015. p. 26.

9 Ne i krivične. Prema: BIG DEAL koalicija, “Civilizovana monotonija - Građanski nadzor primene Sporazuma između Kosova i Srbije”, Beograd, 2016, str.36.

10 Misija OEBS na Kosovu, “Paralelne strukture na kosovu 2006-2007”, Priština, 2007, str. 16.

2.2. Sporazum o pravosuđu

Prema Prvom sporazumu, integraciju pravosudnih institucija trebalo je sprovesti do kraja 2013. godine. Kako se to nije desilo, pravosudne institucije funkcionisale su u pravnom vakumu, a cela 2014. godina okarakterisana je kao godina stagnacije u pogledu primene Briselskog sporazuma. Na sastanku u Briselu u februaru 2014. godine, kako se navodi, strane su smanjile razlike u stavovima i naglasile da su blizu postizanja sporazuma sa detaljima.¹¹ Od 15. jula 2013. godine sudovi na Kosovu, koji su i dalje praktično bili u pravosudnom sistemu Republike Srbije nisu više primali krivične predmete, prema instrukcijama koje su dobijene od Ministarstva pravde Republike Srbije.¹² Više od šest meseci nije postupano u krivičnim predmetima u četiri opštine na severu Kosova, što je izazvalo mnoge probleme koji se i danas osećaju.¹³

Sporazum o pravosuđu konačno je postignut u februaru 2015. godine, skoro godinu i po dana nakon predviđenog roka.¹⁴ Sam tekst Sporazuma ostao je nedorečen i bez jasnih vremenskih odrednica kada bi pojedine tačke trebalo da budu ispunjene. Sporazum je dao načelne smernice za integraciju sudija, tužilaca i administrativnog osoblja u kosovski pravosudni sistem i predvideo klauzule o obezbeđenju i adaptaciji objekata.

11 Civilizovana monotonija - Građanski nadzor primene Sporazuma između Kosova i Srbije, BIG DEAL, Crta, Beograd 2016, str. 38.

12 Izveštaj o implementaciji Briselskog sporazuma, BIRODI, Beograd, 2015, p. 12.

13 Izgubljeni u stagnaciji - Građanski nadzor primene Sporazuma između Kosova i Srbije, BIG DEAL, Crta, Beograd 2015, str. 36-38.

14 Sporazum o pravosuđu, 9.februar 2015. godine, na srpskom dostupno na: <http://www.kim.gov.rs/p06.php>.

Tabela 1: Sporazum o pravosuđu

1. Na pravosudne institucije će se primenjivati kosovski zakoni u skladu sa Prvim sporazumom.
 2. Postojeće jedan Osnovni sud i jedno Osnovno tužilaštvo za region Mitrovice.
 3. Osnovni sud u Mitrovici će se nalaziti u više objekata.
 4. Postojeće četiri ogranka Osnovnog suda u Mitrovici u regionu Mitrovice (Zubin Potok, Leposavić, Srbica, Vučitrn).
 5. Najveći deo predmeta koji potiču iz opština u kojima se ogranci nalaze, sudiće se u ovim ograncima, u skladu sa zakonom.
 6. Na Kosovu, predsednik osnovnog suda odlučuje o raspodeli predmeta.
 7. Raspodela predmeta tužiocima se zasniva na stručnosti, specijalizaciji, ličnom iskustvu i poznavanju lokalne sredine, u skladu sa kosovskim zakonom.
 8. U najvećem broju predmeta u osnovnom sudu sudi sudija pojedinac, u skladu sa kosovskim zakonom.
 9. Obe strane će biti zastupljene u svim objektima Osnovnog suda u Mitrovici, Osnovnog tužilaštva i Odeljenju Apelacionog suda u Mitrovici.
 10. U delu Osnovnog suda u Mitrovici koji se nalazi u Severnoj Mitrovici većinu će činiti Srbi sa Kosova.
 11. Deo Osnovnog suda u Mitrovici koji se nalazi u Severnoj Mitrovici, će se sastojati od:
 - Odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici, koje će činiti 5 sudija iz redova kosovskih Srba i 2 sudija iz redova kosovskih Albanaca,
 - Odeljenja za teška krivična dela za ceo region Mitrovice, koje će činiti 4 sudije iz redova kosovskih Srba i 4 sudije iz redova kosovskih Albanaca,
 - Dela opšteg odeljenja za suđenje za sva krivična dela za Severnu Mitrovicu, Južnu Mitrovicu i Zvečan.
 12. Drugi deo Osnovnog suda u Mitrovici koji se nalazi u Južnoj Mitrovici, će se sastojati od:
 - Odeljenja za maloletnike za ceo region Mitrovice,
 - Dela opšteg odeljenja za suđenje u parničnim postupcima, po neospornim zahtevima, za prekršaje za Severnu Mitrovicu, Južnu Mitrovicu i Zvečan.
 - Ovaj deo će se nalaziti u Južnoj Mitrovici u zgradi takozvane „Jugobanke“, ili nekoj drugoj zgradi prema dogovoru dve strane.
 13. Predsednik Osnovnog suda u Mitrovici je kosovski Srbin iz severnog dela Kosova.
 14. Glavni tužilac Osnovnog tužilaštva u Mitrovici je kosovski Albanac. Prostorije se nalaze u Administrativnoj kancelariji Severne Mitrovice (MNAO), u Bošnjačkoj Mahali ili nekoj drugoj zgradi, prema dogovoru dve strane.
 15. Kosovki Srbin će biti rukovodilac Odeljenja Apelacionog suda sa sedištem u Severnoj Mitrovici. Potpredsednik Apelacionog suda će biti kosovski Srbin u Prištini.
-

Srpske sudije polagale su tzv. statusno neutralnu zakletvu, odnosno posebnu vrstu zakletve koja nije bila ista kao zakletva koju su polagale sudije Albanci.¹⁵ Prema *Zaključcima EU posrednika o pravosuđu* spisak sudija, tužilaca i administrativnog osoblja za integraciju usaglašen i dostavljen 17. oktobra 2016. godine.¹⁶ Istim dokumentom naglašeno je da su se strane su složile da sudije, tužioci i administrativno osoblje budu imenovani 10. januara 2017. godine, i time integrisani u pravosuđe Kosova. Integracija se nije desila u predviđenom roku, već tek više od pola godine kasnije, budući da EU, između ostalog, nije bila zadovoljna napretkom i raspisivanjem konkursa za popunjavanje položaja predsednika Osnovnog suda u Mitrovici.¹⁷ Nakon zastoja u početku implementacije u Briselu je 31. avgusta 2017. postignut dogovor o primeni Sporazuma o pravosuđu, podrazumevajući potpunu integraciju sudija i tužilaca u kosovski pravosudni sistem do 17. oktobra te godine.¹⁸

Imenovanje sudija i tužilaca je konačno realizovano 24. oktobra 2017. godine.¹⁹ Ukupno je integrisano 40 sudija i 13 tužilaca,²⁰ kao i 145 zaposlenih koji su do tada bili zaposleni u sudovima i tužilaštvima. Navodi se i da je Srbija zarad uspeha procesa integracije insistirala da se reše pitanja koja se tiču uspostavljanja procedura za imenovanje sudija porotnika, sudskih izvršitelja i notara iz redova srpske zajednice, kao i druge aktivnosti radi uspostavljanja efikasnog i operativnog pravosudnog sistema u opštinama sa većinski srpskim stanovništvom. Zvanično, prvi radni dan integrisanog pravosuđa bio je 6. novembar 2017. godine.

15 Insajder, "Srpske sudije i tužioci položili zakletvu pred Hašimom Tačijem", 24. oktobar 2017. godine, dostupno na:

16 Zaključci EU posrednika o pravosuđu, 30. novembar 2016. godine, dostupno na: <http://www.kim.gov.rs/p24.php>

17 Blic, "Kocijančič: Sporazum Beograda i Prištine o pravosuđu će biti završen: Mediji: nema uslova za rad integrisanog sudstva", 9. januar 2017. godine.

18 N1, "U oktobru integracija sudija u kosovski pravosudni sistem", 31. avgust 2017. godine, dostupno na:

19 Kancelarija za Kosovo i Metohiju i Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, "Izveštaj o napretku u dijalogu Beograda i Prištine, Oktobar 2017. godine", Beograd, 2017.

20 Različiti izveštaji ukazuju na različit broj integrisanih predstavnika pravosuđa, te se broj integrisanih sudija kreće od 40 do 44, a tužilaca od 12 do 14.

3. Obaveze Srbije u postupku pristupanja EU – Poglavlje 35

Pregovori između Beograda i Prištine usko su isprepletani sa procesom pristupanja Srbije Evropskoj uniji, do mere da se može reći da potonje zavisi od rezultata pregovora. Praćenje primene i efekata *Sporazuma o pravosuđu* relevantno je za sve koji prate proces normalizacije odnosa između Beograda i Prištine i poštovanje vladavine prava u procesu pristupanja Evropskoj Uniji. U pregovaračkom procesu Srbije Poglavlje 35, koje obično obuhvata pitanja koja ne mogu da se svrstaju ni u jedno drugo pregovaračko poglavlje ili služi za raspravu o pitanjima koja se pojave nakon što je određeno poglavlje privremeno zatvoreno, odnosi se i na praćenje dijaloga Beograda i Prištine.

Pomenuto poglavlje ne zamenjuje dijalog Beograda i Prištine pod okriljem Evropske unije, već ga dopunjava kroz primenu dogovora nastalih u okviru dijaloga. Razvoj događaja u okviru dijaloga uzima se u obzir u pregovaračkom procesu, te Evropska unija naglašava da ukoliko dođe do stagnacije u normalizaciji odnosa Srbije sa Kosovom, EU može čak i na sopstvenu inicijativu da predloži “da preporuke za otvaranje i/ili zatvaranje drugih pregovaračkih poglavlja ne budu date, i prilagoditipripadajući pripremni rad, prema potrebi, sve dok se ne pristupi rešavanju ove neujednačenosti”.²¹

Sa *novom metodologijom proširenja EU* Poglavlje 35 ostalo je van šest klastera, što znači da će se njegova sadržina i napredak u tim oblastima pratiti na sličan način kao i do sada.²² *Dokument o primeni revidirane metodologije proširenja na pregovore sa Crnom Gorom i Srbijom* iz juna 2021. godine navodi da će se Poglavlje 35 tretirati kao što je predviđeno u pregovaračkom okviru Srbije, uključujući i klauzulu prema kojoj pregovori mogu biti zaustavljeni ukoliko dođe do zastoja u napretku u pregovaračkim poglavljima 23, 24, ali i 35, sa primenom procesa revirzibilnosti, odnosno mogućnosti da se ne samo zaustave pregovori nego i vrate unazad.²³

21 Evropska Unija, “Zajednička pozicija EU Poglavlje 35, 30. novembar 2015. godine”, Brisel, 2015, str. 3.

22 European Commission, [Enhancing the accession process - A credible EU perspective for the Western Balkans](#), 2020, p.6

23 Council of European Union, [Application of the revised enlargement methodology to the accession negotiations with Montenegro and Serbia](#), 2021, p. 10.

U pogledu obaveza Srbije u okviru Poglavlja 35 koje se odnosi na pravosuđe, Zajednička pozicija EU Poglavlje 35 navodi da “Srbija treba da se postara da ispuni svoj deo rada na sprovođenju sporazuma (...) kao i drugih elemenata Prvog sporazuma od aprila 2013. godine (policija, pravosuđe, civilna zaštita).”²⁴ Od prelaznih merila navode se sledeća:

1. Srbija nastavlja da se konstruktivno angažuje u postizanju sporazuma o sudskom administrativnom osoblju i prostorijama za rad;
2. Srbija potvrđuje prestanak službe za sve zaposlene u pravosuđu koji treba da budu integrisani;
3. Srbija donosi posebne propise u pogledu srpskih sudskih institucija na Kosovu kako je predviđeno srpskim Zakonom o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava;
4. Prema potrebi, Srbija dostavlja tromesečni izveštaj o isplata penzijskih naknada sudskom osoblju integrisanom u sudska veća i veća tužilaca Kosova.

Analiza prelaznih merila predloženih u Nacrtu zajedničke pregovaračke pozicije za poglavlje 35, navodi i konkretne komentare u pogledu mogućnosti ispunjavanja merila.²⁵ Tako se, u pogledu konstruktivnog angažovanja o postizanju sporazuma o administrativnom osoblju i prostorijama, navodi da “je moguće ispuniti u relativno kratkom roku kada je u pitanju zgrada suda. Kada je u pitanju dogovor o administrativnom osoblju, tu je veliki problem nemogućnost dogovora o sekretaru suda, jer je to ključna pozicija za funkcionisanje institucije”. Naime, nije predviđeno zaključivanje posebnog ugovora o administrativnom osoblju, ali je ovo pitanje delimično rešavano na isti način kao i prestanak dužnosti srpskih sudija i tužilaca koji su integrisani u pravosudne institucije na Kosovu. Položaj zaposlenih u pravosudnim institucijama koje su funkcionisale u okviru srpskog pravosuđa na teritoriji AP KiM uređen je *Uredbom o ostvarivanju posebnih prava pravosudnih funkcionera i zaposlenih u pravosudnim organima i Upravi za izvršenje krivičnih sankcija sa teritorije AP Kosovo i Metohija*, koja je stupila na snagu 26. oktobra 2017. godine.²⁶

Navedena Uredba odnosi se na ostvarivanje posebnih prava sudija i zamenika javnih tužilaca u Prekršajnom sudu u Kosovskoj Mitrovici, Osnovnom sudu u Kosovskoj Mitrovici, Višem sudu u Kosovskoj Mitrovici, Osnovnom javnom tužilaštvu u Kosovskoj Mitrovici i Višem javnom tužilaštvu u Kosovskoj Mitrovici, kao i posebnih prava zaposlenih u pravosudnim organima. Posebna prava podrazumevaju pravo na posebnu penziju i pravo na zdravstveno osiguranje. “Pravosudni funkcioneri i zaposleni u pravosudnim organima ostvaruju posebna prava ako na dan stupanja na snagu ove uredbe vrše samo pravosudnu funkciju u pravosudnim organima ili ako su zaposleni

24 Evropska Komisija, “Zajednička pozicija EU Poglavlje 35, 30. novembar 2015. godine”, Brisel, 2015, str. 2-3.

25 Kossev, “Poglavlje 35 (DOKUMENT): Šta EU očekuje od Srbije za Kosovo a kako to Srbija komentariše!”, 15. oktobar 2015. godine.

26 Uredba o ostvarivanju posebnih prava pravosudnih funkcionera i zaposlenih u pravosudnim organima i Upravi za izvršenje krivičnih sankcija sa teritorije Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija, *Službeni glasnik RS*, broj 95/17.

samo u pravosudnim organima. Zaposleni u upravi ostvaruju posebna prava ako su na dan stupanja na snagu ove uredbe zaposleni samo u upravi. Zaposleni u pravosudnim organima i upravi ostvaruju posebna prava i kada su zaposleni na određeno vreme”.²⁷ Ovim je merilo br. 2 iz ove oblasti u potpunosti ispunjeno.

Osim isplate penzija kako je predviđeno Uredbom, nema jasnih naznaka da se Republika Srbija “konstruktivno angažuje” u postizanju sporazuma o sudskom administrativnom osoblju, dakle smatra se da je to pitanje rešeno dometima Uredbe, a u pogledu doprinosa za prostorije za rad, informacije sa terena ukazuju da doprinos u smislu dodeljivanja i opremanja prostorija idu ili iz budžeta Kosova ili iz stranih donacija.²⁸ U skladu sa tim može se smatrati da je merilo br. 1 u ovoj oblasti samo delimično ispunjeno.

Kada je reč o posebnim zakonskim regulativama vezanim za **Zakon o sedištimama i područjima sudova i tužilaštva u RS**, vlasti su se držale stava da je merilo praktično nemoguće ispuniti u skladu sa važećim Ustavom RS i zakonima. Do momenta izrade ovog, trećeg, izveštaja nije došlo do donošenja posebnog zakona u vezi sa sudovima i javnim tužilaštvima na teritoriji AP KiM, iako je Zakonom o sedištimama i područjima sudova i javnih tužilaštva u Republici Srbiji predviđeno njegovo donošenje do 31. decembra 2013. godine.²⁹ Merilo iz skrininga koje se tiče nezavisnosti pravosuđa u okviru **Izveštaja o skriningu za Poglavlje 23**, ušlo je u finalnu verziju **Akcionog plana za Poglavlje 23** 2016. godine i skrenulo je pažnju na neophodnost da se “(O)bezbedi(ti) usvajanje posebnih propisa u vezi sa institucijama pravosuđa Republike Srbije, a u vezi sa obavezama Republike Srbije proisteklim iz Prvog sporazuma od 19. aprila 2013.godine)”.³⁰ Jedina konkretna aktivnosti u okviru ovog merila odnosila se na to da će se preciziranje aktivnosti neophodnih za njegovu realizaciju, kao i rokovi za njihovo sprovođenje, realizovati kroz pregovore između Beograda i Prištine. **Zajednička pozicija EU o Poglavlju 23**,³¹ iako ne navodi prelazno merilo u vezi sa ovom problematikom konstatuje da je Zakon o sedištimama i područjima sudova i javnih tužilaštava predvideo do 31. decembra 2013. godine usvajanje posebnog propisa o srpskim pravosudnim institucijama koje bivaju integrisane u kosovski sistem, ali da do momenta sačinjavanja pozicije propis nije usvojen.

Prema gorenavedenom, može se zaključiti da je merilo koje je ušlo u prvi Akcioni plan trebalo da bude razrađeno i razloženo u konkretne aktivnosti, ali se svelo zapravo na jednu aktivnost. Revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23 ne sadrži ovo merilo, budući da ovo nije ušlo i u prelazno merilo, najverovatnije jer se smatralo da će do momenta primene prelaznih merila, ova aktivnost biti ispunjena. Ministarstvo pravde je u obrazloženju prilikom revizije AP23 istaklo da su, budući da je po donošenju

27 Član 2, *Ibid.*

28 Vidi više u delu Administrativni, tehnički i prostorni kapaciteti.

29 Član 12, Zakon o sedištimama i područjima sudova i javnih tužilaštava, “Sl. glasnik RS”, br. 101/2013.

30 Merilo 1.1.8., „Akcioni plan za Poglavlje 23“, Ministarstvo pravde RS, april 2016, str. 49-50.

31 Evropska Komisija, “Zajednička pozicija EU Poglavlje 23, 5. jul 2016. godine”, Brisel, 2016, str. 4.

uredbe došlo i do realne integracije, iscrpljene i obaveze iz Poglavlja 23.³² *Revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23* pak predviđa izmene Zakona o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava nakon promene Ustava u delu koji se odnosi na pravosuđe, i postavio rok za drugi kvartal 2022. godine.³³ Kako je Ustav izmenjen tek u februaru 2022. godine, *Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja pravosuđa za period 2020-2025 u periodu od 2022. do 2025. godine* pomera rok za usvajanje predmetnog zakona za prvi kvartal 2023.³⁴ U skladu sa novim *Ustavnim zakonom za sprovođenje Akta o promeni Ustava Republike Srbije* ove izmene bi morale da se dese najkasnije do februara 2023. godine, odnosno dve godine od usvojenih izmena Ustava.³⁵ U ovom momentu ne zna se da li će se iskoristiti proces izmene ovog zakona da se konačno donese i poseban zakon u vezi sa sudovima i javnim tužilaštvima na teritoriji AP KiM u skladu sa ostvarenom integracijom u pravosudni sistem Kosova. Merilo br. 3, prema navedenim informacijama, nije ispunjeno.

Nema podataka da Srbija dostavlja kvartalne izveštaje kosovskim sudskim i tužilačkim savetima o isplatama penzija penzionisanim sudijama i tužiocima koji su integrisani u pravosudne institucije na Kosovu.³⁶ Srbija tvrdi da za takvo postupanje, ne postoji osnov u važećim zakonima i njenim propisima. Budući da Srbija nema direktnu korespondenciju sa kosovskim savetima sudija i tužilaca, smatra se malo verovatnim da će u budućnosti istom podnositi izveštaje. Merilo br. 4 takođe se smatra u potpunosti neispunjenim.

Prema dosadašnjem izveštavanju iz senke Srbija je u potpunosti ispunila 1 prelazno merilo, 1 delimično, dok 2 nije ispunila. Kada je u pitanju praćenje ispunjenosti merila iz Poglavlja 35, javnost nema uvid niti u jedan dokument koji ukazuje na domete napretka. Izveštaji Evropske komisije o celokupnom ostvarenom napretku u okviru ovog poglavlja ne daju precizan uvid u ispunjenost merila, već samo načelne konstatacije.

Javnost u Srbiji generalno o dijalogu Beograda i Prištine informacije dobija isključivo na osnovu izjava zvaničnika, koje su često oprečne, ali i na osnovu polugodišnjih Izveštaja Kancelarije za Kosovo i Metohiju i Kancelarije za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini. Ponavljamo da za period od novembra 2017. do aprila 2018. godine nije izrađen izveštaj, a za drugu polovinu 2018. godine objavljen je u februaru 2019. godine. Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Republike Srbije objavila je *Izveštaj o najznačajnijim rezultatima Kancelarije za Kosovo i Metohiju (u periodu od maja 2014. do maja 2019. godine)* 23.

32 Uredba o ostvarivanju posebnih prava pravosudnih funkcionera i zaposlenih u pravosudnim organima i Upravi za izvršenje krivičnih sankcija sa teritorije Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija, "Službeni glasnik RS", broj 95/17.

33 Vlada Republike Srbije, *Revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23, 2020*, aktivnost 1.1.1.2.

34 *Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja pravosuđa za period 2020-2025 u periodu od 2022. do 2025. godine*, aktivnost 1.3.26.

35 *Ustavni zakon za sprovođenje Akta o promeni Ustava Republike Srbije, Službeni glasnik RS*, br. 115/2021, član 2.

36 Informacija potvrđena online intervjuom sa Sudskim Savetom Kosova u aprilu 2022. godine.

maja 2019. godine, koji je predsednik Srbije predstavio Narodnoj Skupštini.³⁷ U toku 2019. godine nije objavljen redovan izveštaj, iako izveštaj za prvu polovinu 2020. pokriva i period od septembra 2019. do kraja godine. To je ujedno i poslednji objavljeni izveštaj na internet stranici Kancelarije za KiM, dok na stranici Kancelarije za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini mogu da se nađu i izveštaji za drugu polovinu 2020. i prvu polovinu 2021. godine.

37 Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade RS, "[Izveštaj o najznačajnijim rezultatima Kancelarije za Kosovo i Metohiju \(u periodu od maja 2014. do maja 2019. godine\)](#)", Beograd, 23. maj 2019. godine, str 25.

4. Politički kontekst dijaloga Beograda i Prištine u izveštajnom periodu

Specijalni predstavnik za dijalog Beograda i Prištine i druga regionalna pitanja od značaja za Zapadni Balkan, Miroslav Lajčak, postavljen u aprilu 2020. godine od strane Saveta Evropske unije, nastavio je sa obavljanjem svog mandata.³⁸ Nakon devet meseci zastoja u pregovorima, dijalog na visokom nivou je nastavljen u junu 2021. godine.

Predsednik Srbije, Aleksandar Vučić i premijer Kosova, Aljbin Kurti, složili su se da nema drugog načina da se ide napred, osim dijalogom i normalizacijom odnosa i obavezali se da će raditi na sveobuhvatnoj normalizaciji.³⁹ U oktobru 2021. sreli su se pod pokroviteljstvom Nemačke i Francuske na marginama samita Evropska unija-Zapadni Balkan u Brdu, Slovenija, kada su razgovarali o Berlinskom procesu, slobodi kretanja i priznavanju diploma, kada su pozvali da se šest zapadnobalkanskih partnera „tretira kao ravnopravni“. Vučić je naveo da će Beograd nastaviti dijalog sa Prištinom, sa fokusom na uspostavljanje Zajednice/Asocijacije opština sa srpskom većinom, kako je predviđeno Prvim sporazumom o principima koji regulišu normalizaciju odnosa iz aprila 2013. godine.⁴⁰

Lajčak je nekoliko puta posetio Prištinu i Beograd kako bi podstakao napredak u primeni prethodno postignutih u vezi sa energetikom, međusobnim imovinskim i finansijskim potraživanjima, interno raseljenim i nestalim licima i ekonomskom saradnjom. Nije bilo posebnog govora o implementaciji Sporazuma o pravosuđu, odnosno nedostacima u vezi sa primenom.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Kosova u saradnji sa Policijom Kosova sprovelo je 20. septembra 2021. godine akciju na graničnim prelazima na Kosovu, pozivajući se na realizaciju Briselskog sporazuma između Prištine i Beograda o slobodi kretanja. U opštinama na severu Kosova do tog momenta bilo je moguće voziti automobile registarskih tablica sa gradovima na Kosovu koje izdaje MUP Srbije, što je bilo u suprotnosti sa sporazumom iz Brisela.⁴¹ Usledile su blokade dva administrativna prelaza, Brnjak i Jarinje, nakon odluke da se uvedu recipročne mere prema Srbiji, pre-

38 Council of EU, „[Belgrade-Pristina Dialogue: EU appoints a new Special Representative](#)“, April 3, 2020.

39 Vidi na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-press-statement-eu-special-representative-miroslav-lajcak-following_en

40 United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, Report of the Secretary-General, 12 April 2022, p. 6-7.

41 Sporazum o slobodi kretanja, vidi na: <https://www.kim.gov.rs/p11.php>

ma kojima sva vozila sa srpskim registarskim tablicama pri ulasku na Kosovo moraju da stave probne kosovske tablice. Nakon nekoliko dana tenzija, a usled nemogućnosti iznalaženja trajnog rešenja, problem sa skidanjem srpskih tablica i izdavanjem probnih na administrativnim prelazima ka Kosovu pri ulazu rešen je lepljenjem nalepnica, dok se srpske tablice neće skidati i neće se naplaćivati privremene kosovske.⁴²

Tenzije su rasle i pred održavanje referenduma u Srbiji povodom promene Ustava u delu koji se odnosi na pravosuđe, koji je bio raspisan za 16. januar 2022. godine. Poslanici u Skupštini Kosova su 15. januara sa 76 glasova usvojili **Rezoluciju protiv održavanja referenduma Srbije na teritoriji Kosova**, jer se time kako su naveli “narušava suverenitet i ustavni poredak Kosova i da je u suprotnosti sa Ustavom i zakonima Kosova, te međunarodnim standardima”.⁴³ Poslanici se nisu osvrnuli na činjenicu da je pravosuđe integrisano na Kosovu, te da se na referendumu odlučuje o uređenju pravosuđa koje funkcioniše u srpskom pravosudnom sistemu. Republička izborna komisija (RIK) odlučila je istog dana da glasači sa Kosova i Metohije na referendumu o ustavnim promenama glasaju u Krušumliji, Raški, Novom Pazaru i Vranju.⁴⁴

Zaključno sa martom 2022. godine nije bilo zajedničkih sastanaka glavnih pregovarača. U novembru 2021. glavni pregovarači Beograda i Prištine odvojeno su se sastali sa Lajčakom uz konstataciju Beograda o nespremnosti Prištine da dalje razgovara o implementaciji Zajednice srpskih opština, dok je Priština tvrdila da bi pitanje prava zajednica trebalo da se sklopi u širi paket. Ponovo su se na isti način sastali u februaru 2022. uz izveštaje o manjem napretku.⁴⁵ Specijalni izaslanik Sjedinjenih Američkih Država za Zapadni Balkan, Gabrijel Eskobar, i Lajčak su zajedno posetili Beograd i Prištinu od 31. januara do 4. februara kako bi sa stranama razgovarali o modalitetima za unapređenje napretka u dijalogu i konsultovali se sa drugim zainteresovanim stranama.⁴⁶

42 Južne vesti, “[Postignut dogovor u Briselu, nema skidanja srpskih tablica, nalepnice umesto kosovskih](#)”, 30. septembar 2021. godine.

43 Radio Slobodna Evropa, [Skupština Kosova usvojila Rezoluciju protiv održavanja srpskog referenduma](#), 15. januar 2022. godine.

44 Danas, RIK: [Srbi sa Kosova mogu da glasaju u Kuršumliji, Raški, Vranju i Novom Pazaru](#), 15. januar 2022. godine.

45 United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, Report of the Secretary-General, 12 April 2022, p. 7.

46 Ibid.

5. Primena Sporazuma o pravosuđu – stanje i problemi

Pet godina nakon početka primene Sporazum o pravosuđu se i dalje navodi kao jedan od svetlih primera uspeha političkog dijaloga Beograda i Prištine. Pravosuđe, kako to navode i predstavnici EU, u načelu ostaje važna tačka političkog dijaloga. Kako je skrenuta pažnja na efekte koje Sporazum ima na prava građana, zvaničnici EU uveravaju da konstantno podsećaju strane u dijalogu da sam početak primene nije i kraj obaveza.

U narednom delu predstavljamo ažurirane podatke o izazovima sa kojima se predstavnici integrisanog pravosuđa i građani suočavaju od kada je Sporazum o pravosuđu počeo da se primenjuje, kao i o postupcima koji se sada vode pred Osnovnim sudom u Leskovcu, sa fokusom na period od početka 2021. godine do aprila 2022. godine. Deo koji se odnosi na pristup pravdi upotpunjen je praktičnim primerima pravne nesigurnosti usled obraćanja dva suda, a posebno razmatra problem dostupnosti javnih beležnika i advokata iz srpske zajednice.

5.1. Stupanje na sudijsku i tužilačku funkciju

Pre nego što su zaista i integrisani u kosovsko pravosuđe, zainteresovane sudije i tužioci trebalo je da prođu, kao i sve sudije i tužioci koji stupaju na dužnost, obuku od strane Pravosudne akademije Kosova (Akademija pravde). Član 19 **Zakona o Akademiji pravde** koji se odnosi na početnu obuku za sudije i državne tužioce ističe da Akademija organizuje početnu obuku za osposobljavanje novoimenovanih sudija i državnih tužilaca u trajanju od dvanaest meseci, koja se sastoji od teoretskog i praktičnog dela.⁴⁷ Umesto dvanaestomesečnog treninga koje sudije i tužioci prolaze pre nego što stupe na dužnost, kreiran je intenzivni kurs u trajanju od 15 dana u cilju upoznavanja već iskusnih sudija i tužilaca sa važećim pravnim okvirom. Prva takva održana obuka je čak bila i kraća, te je trajala 10 dana zbog neujednačenog rasporeda učesnika.⁴⁸ Obuka za sudije nije bila obavezna, kao ni za tužioce sa više od 3 godine radnog iskustva.⁴⁹ Usled nedostatka sredstava, standardni trening je pretvoren u ubrzan program, čiji je cilj sticanje upoznavanje sa kosovskim propisima.⁵⁰ Akademija pravde je u toku 2018. ponudila integrisanim sudijama i tužiocima nekoliko kurseva koji su prikazivali razlike u materijalnom i procesnom pravu srpskog i kosovskog prav-

47 Zakon Br. 05/L – 095 o Akademiji pravde, *Službeni List RKS 6/2017*.

48 Rreze Hoxha, Francisco José García Martínez, “Going south? Integration of Serb Judges and Prosecutors from the North into the Kosovar Justice System”, Group for Legal and Political Studies, Belgrade, 2018, p.7.

49 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 11.-13. februara 2019. godine, potvrđeno intervjuima iz 2022.

50 Ibid.

nog okvira.⁵¹ Slične obuke se kontinuirano sprovode. Ispitanici navode da su obuke dostupne i na srpskom jeziku, kao i da Akademija pravde obezbeđuje prevodioce.⁵²

Još jedan prethodni problem koji se javlja je priznavanje diploma, jer kandidati sa diplomama Republike Srbije moraju prethodno da verifikuju / nostrifikuju svoje diplome. Kako nostrifikacija diploma sa srpskih univerziteta i dalje ne funkcioniše, stručnjaci su se oslanjali uglavnom na proces verifikacije diploma. Naime, proces verifikacije diploma odnosi se na diplome sa Pravnog fakulteta u Kosovskoj Mitrovici stečene od 1999. godine, i ta procedura je dosta kraća i jednostavnija od procedure nostrifikacije. Ministarstvo obrazovanja Kosova i Univerzitet u Kosovskoj Mitrovici su 2015. godine postigli Sporazum o verifikaciji diploma izdatih od strane ovog univerziteta, pa je **Uredba Vlade Kosova br. 21/2015** prvi put nakon rata omogućila da diplome izdate od strane jedine visokoobrazovne institucije koja deluje na srpskom jeziku na Kosovu budu potvrđene i budu priznate u postupcima zapošljavanja u svim javnim institucijama na Kosovu.⁵³

O verifikaciji ovih diploma odlučuje Komisija za verifikaciju diploma / stepena obrazovanja izdatih od strane fakulteta u Kosovskoj Mitrovici. Ova procedura je privremena, afirmativna mera, za zaštitu i unapređenje prava građana Kosova, kako bi se obezbedio jednak pristup zapošljavanju svim građanima Kosova, sa ciljem postizanja ravnopravne zastupljenosti svih grupa stanovništva pri zapošljavanju u institucijama u javnom sektoru.⁵⁴

Iako je postupak verifikacije do sada bio dobar mehanizam, od februara 2021. godine nijedna diploma Pravnog fakulteta nije verifikovana, što predstavlja otežavajuću okolnost za mlade pravnike iz srpske zajednice da nađu posao u pravosuđu.⁵⁵ Pojednim članovima Komisije je istekao ugovor, koji usled nedostatka finansijske podrške nije obnovljen. Pored toga, iako je Vlada Kosova formirana 2021. godine, premijer Kosova do momenta izrade ovog izveštaja nije predložio članove Komisije, dalje operativno onemogućavajući njen rad, što se smatra još jednom od mera reciprociteta, ovaj put usled nemogućnosti međusobnog priznanja diploma.⁵⁶ Kandidati koji su podneli zahtev za verifikaciju prethodno nisu morali ni da čekaju formalno da bude verifikovana diploma, već je bilo dovoljno da dostave dokaz o tome da su predali zahtev, ali od 2021. godine ni to nije moguće.⁵⁷

Pravosudni saveti Kosova preporučili su da Ministarstvo javne uprave izmeni proceduru za zapošljavanje u državnoj službi, kako bi se omogućilo srpskim kandida-

51 Ibid.

52 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.

53 European Center for Minority Issues, „Obrazovanje na srpskom jeziku i verifikacija diploma na Kosovu“, Priština, 2018, str. 5.

54 Vidi na: https://zck-ks.net/repository/docs/FINAL_UMV_Brochure_SRB.pdf, str. 3.

55 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.

56 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.

57 Ibid.

tima da počnu da rade pre nego je proces verifikacije/nostrifikacije njihove diplome završen, budući da dugo traje i još više otežava integraciju.⁵⁸

Pravosudni sistem Kosova ne priznaje položen pravosudni ispit u organizaciji Ministarstva pravde Republike Srbije. Na samom početku integracije kandidati za sudije i tužioce sa verifikovanom diplomom i položenim pravosudnim ispitom u Srbiji, morali su ponovo da polažu pravosudni ispit pred kosovskim institucijama.⁵⁹ Oni koji završavaju fakultet u Kosovskoj Mitrovici u načelu rade po obrazovnom kurikulumu Republike Srbije, odnosno imaju manjak znanja u pogledu kosovskog pravnog okvira. Kako to naknadno predstavlja i otežavajuću okolnost za polaganje pravosudnog ispita u kosovskom sistemu, Sudski savet Kosova predložio je Akademiji pravde i OSCE Misiji na Kosovu da podrže i naprave posebne klinike gde bi mogli kandidati iz redova nealbanskog stanovništva bolje da se pripreme za polaganje pravosudnog ispita.⁶⁰

Za polaganje pravosudnog ispita kandidat mora da dostavi dokaze o državljanstvu Republike Kosova, da bude diplomirani pravnik, da je radio najmanje godinu dana na pravnim poslovima u sudovima, tužilaštvu ili u advokatskoj kancelariji, ili da je radio najmanje dve godine na stručno-pravnim poslovima unutar ili van zemlje, u javnim institucijama, državnim agencijama i u administraciji međunarodnih institucija na Kosovu.⁶¹ Od decembra 2019. godine kada je pravosudni ispit položio jedan kandidat iz nevećinske zajednice, do septembra 2021. godine nije organizovan pravosudni ispit, izvesno kao posledica pandemije korona virusa. Javni pozivi objavljuju se i na albanskom i na srpskom.⁶² U trenutnom sastavu Komisije za polaganje pravosudnog ispita su četiri člana, od kojih je jedan član iz srpske zajednice.⁶³ Sudski savet Kosova i Tužilački savet Kosova organizuju pripravnici koji traje do godinu dana. UNMIK i lokalne nevladine organizacije nastavile su program podrške integraciji mladim srpskim pravnicima na Kosovu u kosovski pravni sistem, kroz pripreme za pravosudni ispit i programe stažiranja i stručnog saradništva kroz program rešavanja starih predmeta.⁶⁴

Pravnici iz srpske zajednice imaju problem sa ostvarivanjem osnovnih uslova za polaganje pravosudnog ispita, kao i potencijalnim ulaskom u pravosudni sistem. Pored već pomenutog problema sa verifikacijom diplome, neprilagođeni kurikulum na pravnom fakultetu u Kosovskoj Mitrovici, zahteva mnogo više napora za pripremu pravosudnog. Kandidati koji su polagali žalili su se na neprecizan prevod testa, što ih je vodilo u različito tumačenje i rešavanje pravnog problema. Na poslednjem pravo-

58 Compact Progress Report – European Union Rule of Law Mission Partnership for Justice July 2017- July 2018 JUSTICE INTEGRATION p. 36-37.

59 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 11.-13. februara 2019. godine.

60 Informacija dobijena iz online intervjua sa Sudskim savetom Kosova, april 2022. godine.

61 Zakon br. 04/L-141 o pravosudnom ispitu, *Službeni list RKS*, član 6.

62 Vidi na: <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=3,43>.

63 Informacija dobije u online intervjuu sa Sudskim savetom Kosova, april 2022. godine.

64 Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo April 2022, para 67.

sudnom ispitu u decembru 2021. godine, dva kandidata prvobitno nisu položila ispit upravo zbog situacije lošeg prevoda testa.⁶⁵ Ispit je posmatrala i Misija EULEX-a koja je izvestila da od 300 kandidata, od kojih 11 iz srpske zajednice nijedan nije položio test i da bi to moglo direktno da utiče na rad integrisanog pravosuđa u budućnosti.⁶⁶

Još veći problem trenutno čini starosna struktura integrisanih sudija i tužilaca od kojih je veliki broj onih koji su već stekli ili uskoro stižu uslov za penzionisanje. Od neizmerne važnosti je da proces angažovanja novih srpskih predstavnika pravosuđa bude olakšan. Nakon što polože pravosudni, buduće sudije moraju da rade godinu dana, dok pohađaju Akademiju pravde, pre nego steknu uslov za polaganje sudskog ispita. U toku te godine moraju ispuniti 30% sudijske norme.⁶⁷ Ukupno je potrebno tri godine za sticanje uslova za stručnog saradnika, te se neretko dešava da nakon jedne godine pripravnčkog staža, kandidati za sudije moraju da rade u sudu na nekim administrativnim pozicijama ili odlaze u advokatske kancelarije, kako bi stekli uslov.

Sudije ističu da je neophodno da se obezbedi konstantan prijem mladih pripravnika kako bi se povećala mogućnost za dalje zapošljavanje srpskih pravnikar u pravosudni sistem Kosova.⁶⁸ Zaključno sa martom 2022. godine u sudu u Mitrovici radi 10 pripravnika, a u toku je konkurs za nove. Nevladina organizacija Centar za zastupanje demokratske kulture obezbeđuje pripravištvo za još 10 pripravnika na 3 meseca, što u skladu sa ugovorom sa Advokatskom komorom Kosova ulazi u pripravnčki staž.⁶⁹ Od 2021. godine u Osnovnom sudu u Mitrovici radi 14 stručnih saradnika od kojih 5 Srba, što je i stanje u momentu preseka ovog izveštaja.⁷⁰ U martu 2022. godine u Osnovnom tužilaštvu u Mitrovici od ukupno 5 pripravnika, jedan je srpske nacionalnosti, dok je stručnih saradnika 7 od kojih 3 Srba i 4 Albanaca.⁷¹

Iz svih pomenutih razloga, neophodno je pre svega ponovo uspostaviti neke od procedura koje su do sada omogućavale ulazak mladim pravnicima iz manjinskih zajednica u pravosuđe, posebno proceduru verifikacije diploma. Uz dodatno insistiranje na profesionalizaciji pravosuđa ispitanici se pribojavaju odstupanja od dogovorenog Sporazumom o integraciji pravosuđa i iz njega proisteklih dokumenata. Kako

65 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.

66 Annex I Report of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo from 16 September 2021–15 March 2022, p.18

67 Informacije dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 19.- 21. oktobra 2020. godine.

68 Informacije dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 19.- 21. oktobra 2020. godine, potvrđeno intervjuima u martu 2022. godine.

69 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.

70 U 2022. godini raspisan je konkurs za pripravnike volontere i to za Osnovni sud u Mitrovici 20 pripravnika, Ogranak Leposavić – 4, Ogranak Zubin Potok – 5, Ogranak u Vučitrnu – 15 i Ogranak u Srbici - 10 pripravnika.

71 Informacija dobijena u komunikaciji sa administratorom tužilaštva u aprilu 2022. godine.

se trend penzionisanja integrisanih sudija nastavlja, neophodno je konstantno omogućavati jednak pristup ulasku Srba u kosovski pravosudni sistem, jer u suprotnom, faktički neće biti moguće postići ni trenutnu, a ni predviđenu zastupljenost albanskih i srpskih sudija u Mitrovici.

5.2. Izazovi za funkcionisanje integrisanog pravosuđa

Proces integracije pravosuđa po početku primene Sporazuma o pravosuđu manje je direktno uticao na tužilaštvo nego na sud. Naime, tužilaštvo je već funkcionisalo u sklopu kosovskog sistema, te je integracija podrazumevala dodatno obavezno uključivanje određenog broja srpskih tužilaca. Sud je pak funkcionisao u srpskom pravosudnom sistemu, te je njegova integracija podrazumevala promene u sudskoj upravi, ali i u procesima postupanja i primene materijalnog i procesnog prava.

U skladu sa tim, istraživanje se, kao i u prethodnim izveštajima, pretežno odnosi na prepreke u radu suda, uz dostupne informacije o radu tužilaštva. U narednom delu predstavljamo stanje i izazove koji su proistekli iz primene Sporazuma za period od januara 2021. godine do aprila 2022. godine.

5.2.1. Organizacija rada i sistematizacija

U skladu sa *Sporazumom o pravosuđu* za region Mitrovice ustanovljen je jedan osnovni sud – Osnovni sud u Mitrovici i jedno tužilaštvo – Osnovno javno tužilaštvo u Mitrovici. Osnovni sud u Mitrovici je glavno sedište sudskog regiona Mitrovica koji pokriva teritoriju opština Severna Mitrovica, Južna Mitrovica, Leposavić, Zvečan, Zubin Potok, Srbica i Vučitrn. Osnovni sud nalazi se u dva objekta. U zgradi smeštenoj u severnom delu Mitrovice se odlučuje o predmetima u krivičnoj materiji. Ovde postupaju odeljenje za teška krivična dela i opšte odeljenje za suđenje za sva krivična dela. Takođe, u istoj zgradi nalazi se i odeljenje Apelacionog suda. U južnom delu Mitrovice nalaze se krivično odeljenje za maloletnike, parnično odeljenje, vanparnično odeljenje, kao i odeljenje za prekršaje. Formirana su četiri ogranka Osnovnog suda u Mitrovici i to u Zubinom Potoku, Leposaviću, Srbici, Vučitrnu, ali je realno funkcionisanje ovih odeljenja praktično počelo krajem 2018. Zgrada Osnovnog tužilaštva u Mitrovici nalazi se u Bošnjачkoj Mahali, kako je dogovoreno Sporazumom. U okviru tužilaštva postupaju opšte odeljenje, odeljenje za teška krivična dela i odeljenje za maloletnike.

Predsednik Osnovnog suda u Mitrovici je kosovski Srbin iz severnog dela Kosova, a glavni tužilac Osnovnog javnog tužilaštva u Mitrovici je kosovski Albanac. Rukovodilac Odeljenja Apelacionog suda je takođe kosovski Srbin, kako je dogovoreno. Kako se ističe u Sporazumu o pravosuđu, obe strane će biti zastupljene u svim objektima Osnovnog suda u Mitrovici, Osnovnog tužilaštva i Odeljenju Apelacionog suda u Mitrovici. Od ukupno 10 srpskih javnih tužilaca, 9 je integrisano u Osnovno javno tužilaštvo u Mitrovici, dok je 29 srpskih sudija integrisano u Osnovni sud, na samom početku procesa.

Broj sudija u Osnovnom sudu u Mitrovici i njegovim ograncima zaključno sa 2021. godinom bio je 47, od kojih je 21 sudija srpske nacionalnosti, odnosno jedan sudija manje nego u prethodnom preseku.⁷² U samom sudu u Mitrovici radi 31 sudija, među kojim 17 Srba i 14 Albanaca. U sudskom ogranku u Vučitrnu radi 7 sudija albanske nacionalnosti, a u sudskom ogranku u Srbici 5, dok srpskih sudija u ovim ograncima nema. Sa druge strane u sudskom ogranku Leposaviću, kao i u Zubin potoku radi po 2 sudija srpske nacionalnosti, dok albanskih sudija nema. Prema sistematizaciji u Osnovnom sudu u Mitrovici trebalo bi da radi 20 srpskih sudija i 22 albanskih sudija. Podaci za prvi kvartal 2022. godine za Osnovni sud u Mitrovici (bez sudskih jedinica) ukazuju da u sudu trenutno radi 12 srpskih sudija i 13 albanskih sudija.⁷³

U kontekstu nedostatka volje da se objavljuju vanredni konkursi za izbor sudija, ispitanici ističu da je napravljen je pomak od septembra 2021. godine, kada je izabran novi predsedavajući Sudskog Saveta Kosova. U novembru 2021. godine, Sudski savet Kosova je objavio proces izbora 54 sudije na nivou osnovnih sudova širom Kosova, od kojih je 8 mesta rezervisano za sudije iz zajednice kosovskih Srba.⁷⁴ Konkurs za sudije odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici trajao godinu dana, i konačno su u martu 2022. godine su u ovo odeljenje unapređene 2 sudije iz reda sudija iz srpske zajednice.⁷⁵ Odeljenjem u Mitrovici upravlja novoizabrani rukovodilac iz reda srpskih sudija, u skladu sa Sporazumom, a trenutno pored njega radi još 4 srpskih sudija, od kojih dvoje u parnici, dvoje u krivici.⁷⁶ U odeljenju rade još 2 albanskih sudija, pa sada odeljenje radi u punom kapacitetu od ukupno 7 sudija. Potrebno je imenovati v.d. nadzornih sudija u sudskim jedinicama u Štrpcu i Novom Brdu.⁷⁷

I dalje postoji problem da, u pojedinim predmetima koji dolaze iz opština sa većinski srpskim stanovništvom južno od Ibra, odlučuju veća u koja nisu uključene sudije iz Odeljenja u Mitrovici. Ovo je posledica različitog tumačenja nadležnosti ovog odeljenja, odnosno tumačenja člana 10 Briselskog sporazuma. Pozivajući se na ka-

72 Prema Godišnjem izveštaju o završnim radovima Osnovnog suda u Mitrovici iz decembra 2021. godine ukupno radi 47 sudija, od kojih 26 albanske, a 21 srpske nacionalnosti. U odnosu na podatke iz prethodnog izveštajnog ciklusa, vidimo da su zaposlene 3 sudije albanske nacionalnosti, dok je jedan sudija manje srpske nacionalnosti, najverovatnije iz razloga penzionisanja.

73 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16. do 18. marta 2022. godine. Prema informacijama iz juna 2022. godine, u međuvremenu je zaposlen još jedan sudija srpske nacionalnosti, ali budući da je izveštajni period zaključno sa martom 2022. godine, statistika u izveštaju odnosi se na period od januara 2021. godine do aprila 2022. godine.

74 Internet prezentacija Sudskog saveta Kosova.

75 Dostupno na: <https://www.gyqesori-rks.org/2022/03/10/ssk-a-je-odab-rao-dvoje-2-sudija-za-unapredjenje-u-apelacioni-sud-odeljenje-u-mitrovici/?lang=sr>.

76 Annex I Report of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo from 16 September 2021–15 March 2022 p.17/18

77 Kancelarija za Kosovo i Metohiju i Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, "Izveštaj o napretku u dijalogu beograda i prištine (za period od 1. januara 2021. godine do 30. juna 2021. godine)", Beograd, 2021, str. 15.

pacitete odeljenja, Apelacioni sud u Prištini zadržava predmete u svojoj nadležnosti. Predsednik Apelacionog suda u Prištini je tek u drugoj polovini 2019. godine počeo da dodeljuje krivične slučajeve i odeljenju u Mitrovici,⁷⁸ kao i da poziva srpske sudije koje sude krivičnu materiju u veća u procesima pred ovim sudom u Prištini.⁷⁹

Dodatni problem oko kojeg nije postignut napredak tiče se sastava veća u Posebnom odeljenju Apelacionog suda u Prištini. Briselski sporazum iz 2013. i Sporazum o pravosuđu zahtevaju da veća sa većinom kosovskih Srba treba da sude u slučajevima koji potiču iz opština sa većinskim srpskim stanovništvom, ali takva veća nisu osnovana niti je njihovo osnivanje bilo predviđeno u planovima rada Apelacionog suda od 2019. do 2022. godine.⁸⁰ Među stručnom javnosti na Kosovu vodi se debata da li ovo odeljenje potpada pod režim Briselskog sporazuma (član 10) i Sporazuma o pravosuđu budući da je osnovano nakon početka primene potonjeg sporazuma. Plan rada za 2022. godinu primenio je pomenuti princip rada na sva odeljenja Apelacionog suda sa izuzetkom Posebnog odeljenja.⁸¹

Misija EULEX nastavila je program savetovanja predsedniku Osnovnog suda u Mitrovici i rukovodiocu odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici, kao i drugim pravosudnim organima u cilju podrške u implementaciji Briselskog sporazuma i Sporazuma o pravosuđu, te kako bi omogućili puno poštovanje vladavine prava na severu Kosova.⁸² Misija je konstatovala da izbor sudije kosovskog Srbina u Sudski savet Kosova nije mogao da se sprovede. Od 13 članova Saveta, neke mora da bira Skupština, uključujući dvojicu kosovskih Srba, od kojih najmanje jedan mora da bude sudija. Za ovu funkciju su se prijavile dve sudije, niko nije izabran, pa će se postupak ponoviti. Kako ističu, da bi kandidat kosovskih Srba bio izabran, trebalo bi da dobije većinu glasova od predstavnika kosovskih Srba u Skupštini Kosova, ali su predstavnici kosovskih Srba bojkotovali glasanje i odbili da podrže dva kandidata.⁸³ U savetu trenutno ima jedan sudija Srbin, iako su u skladu sa Ustavom Kosova rezervisana 2 mesta.

78 Report of the European Union High Representative for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, 16 January to 15 May 2019, p. 13.

79 Ibid.

80 Annex I Report of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo from 16 September 2021–15 March 2022, p.18

81 Ibid.

82 Report of the European Union High Representative for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, 5 April 2021, annex I, p. 18.

83 Annex I Report of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo from 16 September 2021–15 March 2022 p.17/18

Od 19 postupajućih tužilaca u Osnovnom tužilaštvu u Mitrovici, 11 je srpskih tužilaca.⁸⁴ Odlukom tužilačkog saveta jedan srpski tužilac iz Opšteg odeljenja Osnovnog tužilaštva u Uroševcu unapređen je u Odeljenje teških krivičnih dela u Osnovnom tužilaštvu u Mitrovici.⁸⁵ Početkom 2022. godine još jedan srpski tužilac je upućen iz Osnovnog tužilaštva u Prištini. U Tužilačkom savetu Kosova je jedan član srpske nacionalnosti.

5.2.2. Administrativni, tehnički i prostorni kapaciteti

- Iako je to predviđeno merilima u procesu pristupanja Srbije Evropskoj uniji i bilo deo dogovora pre potpisivanja Sporazuma o pravosuđu, nije bilo posebnog sporazuma koji se odnosio na administrativno osoblje sudova i tužilaštava.

Osnovni sud u Mitrovici, sa jedinicama, broji 258 predstavnika administrativnog osoblja.⁸⁶ Nacionalna struktura u odnosu na administrativno osoblje zaključno sa 2021. godinom je sledeća: u Osnovnom sudu u Mitrovici radi 73 Albanaca, 67 Srba i 4 Bošnjaka, u ogranku u Srbici 27 Albanaca, u ogranku Zubin Potok 25 Srba i 2 Albanac, u Leposaviću 24 Srba i u Vučitrnu 35 Albanaca i 1 Aškalija. Podaci za prvi kvartal 2022. se malo razlikuju pa je trenutno u Osnovnom sudu u Mitrovici 80 zaposlenih Albanaca, a 64 Srba, dok je broj zaposlenih Bošnjaka ostao nepromenjen (3).⁸⁷ Sudije ističu da je problem i što među zaposlenima nema referenata iz srpske zajednice. Osnovno tužilaštvo u Mitrovici ima 66 pripadnika pomoćnog osoblja, 42 Albanaca i 24 Srba.⁸⁸ I dalje se ističe problem u međusobnoj komunikaciji administrativnog osoblja, koja je otežana i usporena zbog drugih obaveza prevodilaca.⁸⁹

Finansiranje renoviranja i opremanja prostorija suda i tužilaštva uglavnom su na teretu UNMIK-a ili lokalnih nevladinih organizacija, u manjoj meri na samom budžetu. UNMIK je u aprilu 2021. godine finansirao opremanje još jedne sudnice kao i sobe za prevođenje u Osnovnom sudu u Mitrovici.⁹⁰ Kada govorimo o nekim osnovnim potrebama zanimljivo je da nema zvanične telefonske linije, ni za južni, ni za severni

-
- 84 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.
- 85 Odluka Tužilačkog saveta Kosova od 28. maja 2021. godine, vidi: <https://prokuroria-rks.org/assets/cms/uploads/files/Dokumente%20Publikime/KPK/Vendime/2021/Odluka%20Natasha%20Radovic%20se%20unapre%20C4%691uje%20OTKD.pdf>.
- 86 Godišnji izveštaj o završenim radovima Osnovnog suda u Mitrovici, 29. decembar 2021. Godine.
- 87 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.
- 88 Izveštaj Državnog tužioca Kosova za prvu polovinu 2020. godine i podaci sa internet prezentacije Osnovnog javnog tužioca u Mitrovici.
- 89 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.
- 90 Access to justice for all: UNMIK upgrades courtrooms in Mitrovica and Pristina, 28 April 2021, <https://peacekeeping.un.org/en/access-to-justice-all-unmik-upgrades-courtrooms-mitrovica-and-pristina>.

deo Osnovnog suda u Mitrovici.⁹¹ Nema direktne veze Osnovnog suda i odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici, zbog čega, iako se nalaze u istoj zgradi, sva dokumentacija i dalje ide preko Prištine, što može uticati na efikasnost suđenja.⁹²

Južni deo zgrade Osnovnog suda u Mitrovici je i dalje nerenoviran. Trenutno se iznajmljuju prostorije, što dodatno opterećuje budžet Saveta. Budžet za 2022. godinu je isti kao za 2021. godinu, ali nije odobren veći budžet koji je tražen upravo zbog rešavanja problema u vezi sa kapacitetima i prostorijama za rad. Vlada Kosova je donela *Odluku o eksproprijaciji za Jugobanku*, južnu zgradu suda, a po rečima predsedavajućeg Sudskog saveta angažovana je i firma koja će renoviranje izvesti u naredne dve godine.⁹³ U planu je i renoviranje zgrada Odeljenja Apelacije i ogranaka u Leposaviću. Situacija sa Osnovnim tužilaštvom u Mitrovici je slična, takođe nemaju svoje prostorije, već plaćaju zakup.⁹⁴

5.2.3. Upotreba srpskog jezika i pisma

Pitanje jezika ostaje bitna prepreka u za puno efikasno funkcionisanje integrisanog pravosuđa, a adekvatan broj prevodilaca predstavlja krucijalan uslov za samu primenu dogovorenog. Različito angažovani prevodioci i njihove različite kvalifikacije obezbeđuju različit kavalitet prevoda. Stručnost u pogledu prevoda pravne materije je ono što se najviše dovodi u pitanje. Praksa i dalje pokazuje da veliki broj prevodilaca ne poznaje ćirilичno pismo, što dalje stvara probleme i prolongira postupke.⁹⁵ Zaposleni u sudu smatraju da su u znatno gorem položaju u pogledu broja prevodilaca u odnosu na tužilaštvo, ali svakako smatraju da treba razmišljati i o poziciji lektora u sudu.⁹⁶

Osnovni sud u Mitrovici, sa ograncima ima 9 prevodilaca zaposlenih putem državnog konkursa. Dodatno je angažovano 10 prevodilaca, ali im je zaključno sa februarom 2022. istekao ugovor.⁹⁷ Osnovni sud u Mitrovici uputio je preko 20 zahteva za dodatne prevodioce Sudskom savetu Kosova. Osnovno javno tužilaštvo u Mitrovici ima 7 prevodilaca, jednog manje nego u prethodnom izveštajnom periodu, što se i dalje smatra nedovoljnim da pokrije sve neophodne usluge prevođenja.

Od januara 2021. godine Tužilački savet Kosova doneo je *Pravilnik br. 07/2020 za angažovanje i određivanje tarifa za naknadu za angažovanje prevodilaca i tuma-*

91 EU Rule of Law Mission Justice Monitoring Report - Findings and Recommendations March 2020 – October 2021 P. 31

92 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 11.-13. februara 2019. godine, potvrđena u martu 2022.

93 Informacija dobijena online intervjuima sprovedenim u aprilu 2022. godine.

94 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.-18. marta 2022. godine.

95 Informacija je dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 19.-21. oktobra 2020. godine, potvrđeno intervjuima iz marta 2022. godine.

96 Informacija je dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.-18. marta 2022. godine.

97 Dana 15. februara 2022. završen ugovor sa UNMIKom za prevodioce, ali će produžiti ugovor za još 3 meseca.

ča koji se angažuju u tužilačkom sistemu.⁹⁸ On se oslanja na *Uredbu br. 07/2019 o licenciranju sudskih tumača i prevodilaca* koju je Sudski savet Kosova usvojio u septembru 2019. godine u cilju mogućnosti sudskih prevodilaca i tumača za službene i druge jezike da budu licencirani od strane saveta. Sudski savet Kosova odobrio je na sednici u februaru 2022. godine raspisivanje konkursa za sertifikaciju prevodilaca i sudskih tumača za jezički par: albanski – srpski i obrnuto; albanski – engleski i obrnuto kao i srpski – engleski i obrnuto, a obrazovane su komisije za testiranje i ocenjivanje kandidata za prevodioce i sudske tumače za navedene jezičke parove.⁹⁹ Konkurs je raspisan u martu 2022.

Još uvek nije započet proces prevoda odluka apelacionih sudova i Vrhovnog suda na srpski jezik. Pravosudni saveti Kosova takođe nemaju sve dokumente prevedene na srpski. Kvalitet prevoda zakonodavnog okvira je još uvek na niskom nivou. U decembru 2019. godine Advokatska komora Kosova prevela je svoj statut i Kodeks profesionalne etike advokata sa albanskog na srpski jezik, te sada advokati koji govore srpski jezik imaju pristup glavnim internim dokumentima komore. Nema sistematskog rešenja za ispravke nacрта zakona, niti redovno angažovanje pravnika u procesu izrade konačnih verzija na dva službena jezika. OSCE ističe kako pored toga što postoje određeni mehanizmi kojima je predviđena dosledna izrada i nadgledanje nacrtakata, to se u praksi ne primenjuje.¹⁰⁰ Pravna kancelarija premijera Kosova inicirala je izradu *Nacrtak zakona o pravnim aktima*, koji ima za cilj stvaranje pravnog osnova za hijerarhiju zakona i administrativnu ispravku jezičkih grešaka u važećem zakonodavstvu i prečišćavanje pravnih tekstova.¹⁰¹

UNMIK i lokalna nevladina organizacija Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC) i dalje sprovode program podrške Osnovnom sudu u Mitrovici, kroz uključivanje mladih pravnika u kosovski sistem i prevodenje dokumentacije u predmetima, kako bi se smanjio broj nerešenih predmeta. U partnerstvu sa UNDP programom UNMIK finansira prevodioce ne samo za Osnovni sud u Mitrovici, već i za Osnovni sud u Prištini i Osnovni sud u Uroševcu kako bi doprineli sistematizaciji arhive i starih slučajeva.¹⁰²

98 Tužilački savet Kosova, *Pravilnik br. 07/2020 za angažovanje i određivanje tarifa za naknadu za angažovanje prevodilaca i tumača koji se angažuju u tužilačkom sistemu*, 2021.

99 Sudski savet Kosova, *Uredba br. 07/2019 o licenciranju sudskih tumača i prevodilaca*, 2019.

100 OSCE Misija na Kosovu, *Izveštaj o proceni prava zajednica 5*. Izdanje, 2021. str. 23.

101 Ibid.

102 United Nations Interim Administration Mission in Kosovo Report of the Secretary-General, 12 April 2022, para 67.

5.2.4. Raspodela i rešavanje predmeta

U momentu integracije, pravilima pravosudnih saveta bilo je predviđeno da se alokacija predmeta vrši žrebom, ali su se od realnog početka rada integrisanog pravosuđa predmeti u sudu, alocirali prema jezičkom kriterijumu, dok su se ostali, do ispunjenja norme, raspodeljivali žrebom među sudijama.¹⁰³ Tadašnji Predsednik Osnovnog suda u Mitrovici doneo je unutrašnju **Odluku o raspodeli predmeta po jezičkom kriterijumu** u septembru 2018. godine, zbog efikasnosti postupanja i poštovanja pravo na pravično suđenje u razumnom roku.¹⁰⁴ Kako tačka 6. Sporazuma o pravosuđu i navodi na Kosovu, predsednik Osnovnog suda ima nadležnost da odlučuje o raspodeli predmeta, što se razlikuje od rešenja koje je predviđeno za javnog tužioca.¹⁰⁵

U Osnovnom javnom tužilaštvu u Mitrovici, predmeti su se od početka raspodeljivali prema **Pravilniku o raspodeli predmeta**, usvojenom od strane Tužilačkog saveta. Prema njemu, integrisani tužioci radili su samo na novim predmetima i dobijali ih do momenta dok ne budu imali onoliko predmeta koliko imaju oni koji već rade, kako bi se izjednačio broj predmeta.¹⁰⁶ Prema članu 7 Sporazuma o pravosuđu, raspodela predmeta tužiocima treba da se zasniva na stručnosti, specijalizaciji, ličnom iskustvu i poznavanju lokalne sredine, u skladu sa kosovskim zakonom. U praksi se primenjivao princip raspodele žrebom, kako je bilo propisano tadašnjim zakonskim okvirom i Pravilnikom, a lično iskustvo i poznavanje lokalne sredine (u ovom slučaju moglo bi se tumačiti i kroz poznavanje jezika na kom je predmet neophodno obraditi) se nisu dodatno uzimali u obzir. Srbija i dalje insistira od EU posrednika da se raspodela predmeta i u tužilaštvu rešava po jezičkoj osnovi, pozivajući na član 7 Sporazuma o pravosuđu, težeći da se integrisanim tužiocima isključivo dodeljuju predmeti koji su podneti na srpskom jeziku i za koje će se postupak obavljati na srpskom jeziku.¹⁰⁷

103 Compact Progress Report – European Union Rule of Law Mission Partnership for Justice July 2017- July 2018

JUSTICE INTEGRATION, p. 36-37.

104 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 11.-13. februara 2019. godine.

105 Ovakvim poludirigovanim žrebom raspodeljivali su se parnični, vanparnični i predmeti izvršenja. U pogledu krivičnih predmeta u prethodnom istraživanju su dobijene oprečne informacije. Tako deo ispitanika tvrdi da se jezički kriterijum primenjuje i pri raspodeli krivičnih predmeta, a deo da se isti ne odnosi na krivične, već isključivo žrebom.

106 Ibid.

107 Kancelarija za Kosovo i Metohiju i Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, "Izveštaj o napretku u dijalogu Beograda i Prištine (za period od 1. januara do 30. juna 2021. godine)", Beograd, 2021, str. 17.

Uz podršku Evropske unije i Saveta Evrope novi informacioni sistem koji omogućava i automatsku alokaciju predmeta, odnosno baza upravljanja predmetima (SMIL / ISUP) predstavljena je u februaru 2020. godine.¹⁰⁸ Baza se od tada koristi u osnovnim sudovima i tužilaštvima, kao i u Apelacionom tužilaštvu, dok je u Apelacionom sudu i Vrhovnom sudu, uvođenje počelo u januaru 2021. godine.¹⁰⁹ Nasumična i automatska dodela predmeta još uvek nije sprovedena za sve stepene sudova i tužilaštava, ali se primenjuje na nivou osnovnih sudova i tužilaštava, uključujući sada i Osnovni sud u Mitrovici i Osnovno tužilaštvo u Mitrovici.

Iako je sistem uveden u cilju poboljšanja efikasnosti i sprečavanja malverzacija u upravljanju predmetima, može se zaključiti da je sa primenom automatske alokacije predmeta u Osnovnom sudu u Mitrovici prestala primena člana 6 Sporazuma o pravosuđu. Neke sudije su tvrdile da je sistem zapravo smanjio njihovu efikasnost, što je verovatno zbog slabe internet konekcije, ali i činjenice da neke sudije sistem i ne koriste na dnevnoj bazi, već prebacuju celokupno opterećenje predmeta odjednom na kraju meseca, čime se blokira sistem.¹¹⁰ Takođe, konkretno za Osnovni sud u Mitrovici, iako je sud prešao na automatsku alokaciju predmeta kroz sistem, velika je šansa da se dobije sudija koji govori isti jezik kao stranka.¹¹¹

Slučajevi iz Odeljenja u Vučitrnu, gde je privremeno bio lociran Osnovni sud u Mitrovici do oktobra 2018. godine, koji su vođeni dok su pravosudne institucije funkcionisale u paralelnom sistemu, prebačeni su u Mitrovicu. Broj starih predmeta značajno je smanjen od 2017. godine, odnosno od integracije pravosuđa. Osnovni sud u Mitrovici u toku 2021. godine imao je u radu imao je 16,467 predmeta (5147 u krivičnoj materiji i 11,320 u građanskoj materiji), od kojih je rešeno 5722 (2110 u krivičnoj i 3612 u građanskoj), odnosno malo ispod 35%.¹¹² Sud je najefikasnije rešavao predmete iz opšte krivice, dok je najviše starih predmeta bilo za teška krivična dela. Sa druge strane iz građanske materije sud je najefikasnije rešavao vanparnične predmete, dok je najveći broj starih predmeta iz parnične materije.¹¹³ Ogranak u Leposaviću imao je u radu 832 predmeta (572 krivična materija, 260 građanska materija), od kojih je rešeno 371 (45%).¹¹⁴ Ogranak u Vučitrnu radio je na 9720 predmeta (2039 krivična, 7681 građanska materija), a rešeno

108 Report of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo from 16 September 2019 to 15 March 2020, p. 13; European Commission for the Efficiency of Justice, State of the Implementation of the CEPEJ Cooperation Programmes 01.07.2020, p. 11.

109 Nacionalna Kancelarija Revizije Republike Kosova, "Izveštaj o reviziji informacione tehnologije - Informacioni sistem za upravljanje predmetima u Sudskom Savetu Kosova i Tužilačkom Savetu Kosova", Priština, 2021, str. 12.

110 EU Rule of Law Mission Justice Monitoring Report Findings and Recommendations March 2020 – October 2021 December 2021, p. 31.

111 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.

112 Sudski savet Kosova, Statistika redovnih sudova za 2021. godinu, Priština, 2021, str. 20.

113 Ibid.

114 Ibid., str. 21.

je 2916 (30%).¹¹⁵ Ogranak u Zubinom Potoku imao je u radu 310 predmeta (139 krivična, 171 građanska materija), od kojih je rešeno 201 (65%),¹¹⁶ dok je Ogranak u Srbici rešavao 3662 predmeta (609 krivična, 3053 građanska materija), a rešio 1380 (38%).¹¹⁷

Po završetku mandata EULEX-a u junu 2018. godine Osnovno tužilaštvo u Mitrovici imalo je na rešavanju 6500 albanskih i 400 srpskih slučajeva.¹¹⁸ Danas je broj starih predmeta relativno smanjen. Osnovno tužilaštvo u Mitrovici je u prvoj polovini 2021. godine u radu je imalo ukupno 9,270 krivičnih prijave-predmeta, od kojih je rešeno 7,025 predmeta, odnosno malo preko 75% predmeta.¹¹⁹ Opšte odeljenje rešilo je u istom periodu 142 predmeta manje od onih koji su primljeni (2007) ili 92.92% primljenih predmeta. Ukupno je ovo odeljenje rešilo 1,865 predmeta ili 31.01% predmeta koje je imalo na radu (6014). U Odeljenju za teška krivična dela je rešeno 136 predmeta manje od onih koji su primljeni ili 62.53% primljenih predmeta (363), odnosno ukupno je rešeno 227 predmeta - 8.48% predmeta koje je imalo na radu (2449). Odeljenje za maloletnike je rešilo 61 predmet više od onih koji su primljeni (92) ili 166.30%. Ukupno ovo odeljenje je rešilo 153 predmeta ili 26.37% predmeta koje je imalo na radu (427).¹²⁰ Podaci za drugu polovinu 2021. godine, nisu objavljeni. Predmeti nisu statistički obrađeni prema etničkoj pripadnosti u izveštaju institucije.

Dodatno sredstvo koje stoji na raspolaganju jeste upućivanje predmeta na medijaciju. Predmeti koji se najčešće upućuju na medijaciju su oni koji se smatraju lakšim, odnosno jednostavnijim sporovima, poput sitnih krađa, nanošenja lakih telesnih povreda, krađe električne energije i slično.¹²¹ Skok predmeta koji idu na medijaciju desio se sa integracijom pravosuđa, što pokazuje činjenica da je u 2017. godini ukupno 205 predmeta rešavano medijacijom, dok je u 2018. godini taj broj porastao na 493, što je rast više od 100%. U periodu od oktobra 2017. do decembra 2018. godine ukupno 71,8 % predmeta na medijaciju je upućeno od strane Osnovnog tužilaštva u Mitrovici, dok je 25 % predmeta upućeno od strane Osnovnog suda u Mitrovici.¹²² Podaci o medijaciji nakon 2020. godine nisu dostupni za sud. Ukupno 78 predmeta upućenih na medijaciju iz Osnovnog tužilaštva u Mitrovici su rešena u prvoj polovini 2021. godine.¹²³

Od septembra 2018. godine na Kosovu se primenjuje **Zakon br. 06/L -009 o posredovanju**. Uvedeno je obavezno posredovanje kako bi se ubrzala primena po-

.....
115 Ibid., str. 22.

116 Ibid., str. 23.

117 Ibid., str. 24.

118 Ibid.

119 Državni tužilac Kosova, [Izveštaj za prvu polovinu 2021. godine](#), Priština, 2021, str. 52.

120 Ibid.

121 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici u periodu od 11.-13. februara 2019. Godine, potvrđeno intervjuima u martu 2022. godine..

122 Statistika Centra za alternativno rešavanje sporova iz Kosovske Mitrovice.

123 Državni tužilac Kosova, [Izveštaj za prvu polovinu 2021. godine](#), Priština, 2021.

stupka u građanskim predmetima i time smanjio broj takvih slučajeva. Predmeti koji su navedeni kao oni na koje se mora primeniti odredba obaveznog posredovanja bili su manje zastupljeni u radu Centra za alternativno rešavanje sporova u Mitrovici, nego krivični slučajevi. Ovo se pripisuje činjenici da sudije u građanskim predmetima manje slučajeva upućuju na posredovanje, jer imaju rezervu prema posredovanju kao procesu.¹²⁴

5.2.5. Efikasnost rada

Vrednovanje rada i za sudije i tužioce vrši se jednom godišnje na osnovu propisane norme. Norma za javne tužioce jeste minimum 6 predmeta za teža krivična dela, za opšta minimum 23 predmeta mesečno. Sa druge strane, u Osnovnom sudu u Mitrovici norma za sudije koje postupaju u predmetima težih krivičnih dela jeste 3 predmeta, a za opšta krivična dela 35 predmeta mesečno.

Za celu 2021. godinu ovaj prosek za krivičnu materiju bio je 10 predmeta, dok je za građansku bio 48 predmeta po sudiji.¹²⁵ Prema podacima iz izveštaja za prvi kvartal 2022. godine u Osnovnom sudu u Mitrovici u proseku sudije su rešavale skoro 19 predmeta mesečno.¹²⁶

Za 2021. godinu efikasnost suda za krivičnu materiju bio je 108%, dok je za građansku materiju efikasnost, usled velikog broja kako starih tako novih predmeta, nešto iznad 57%. U proseku stopa rešavanja predmeta u prvom tromesečju 2022. je 85%. Treba uzeti u obzir da je kao i u 2020. godini, sud i veći deo 2021. godine radio sa smanjenim kapacitetom usled mera za borbu protiv COVID 19 virusa. U pogledu rešavanja predmeta po tužiocu za Osnovno tužilaštvo u Mitrovici rezultat za tužioce koji rešavaju teška krivična dela je 4.3 krivičnih prijavi na mesečnom nivou, što je malo ispod norme, a za one u opštoj krivici 22.3, što je potpuno ispunjena norma.¹²⁷

124 Centar za alternativno rešavanje sporova, "[Posredovanje na Kosovu – Pregled i preporuke](#)", Mitrovica, 2020, str. 31-32.

125 Sudski savet Kosova, Statistika redovnih sudova za 2021. godinu, Priština, 2022, str. 20.

126 Sudski savet Kosova, Statistika redovnih sudova za I tromesečje 2022. godine, Priština, 2022, str. 20.

127 Državni tužilac Kosova, Radni izveštaj DT – prva polovina 2021. Godine, Priština, 2021, str. 71.

5.2.6. Dejstvo pravosnažnih presuda i odluka „paralelnih institucija“

Izvršenje pravosnažnih presuda koje su stekle svojstvo izvršnosti onemogućeno je usled izostanka priznanja njihove važnosti od strane organa Republike Kosovo. I dalje notari, katastar i druge relevantne instance ne prihvataju ove odluke kao važeće.¹²⁸ U cilju predupređenja ovog problema po integraciji pravosuđa u pregovorima Beograda i Prištine je još 2013. godine, nakon potpisivanja Prvog sporazuma, dogovoreno da će se važenje ovih presuda pred svim kosovskim organima urediti u posebnom postupku od strane posebne komisije, u dokumentu „Priznanje sudskih odluka“.¹²⁹

U već pomenutim *Zaključcima EU posrednika o pravosuđu* dogovoreno je da Sudski savet Kosova do 9. decembra 2016. godine zvanično da obavestiti sve nadležne vlasti Kosova o *Zaključcima o dokumentu validity appeal* od jula 2013. godine.¹³⁰ Adekvatan dokument još uvek nije usvojen od strane kosovskih vlasti kojim bi se definisala procedura priznanja i izvršenja odluka srpskih sudova na teritoriji Kosova, te se u praksi ne izvršavaju pomenute odluke.¹³¹

Dokumentom o priznanju sudskih odluka nedovoljno je precizno predviđeno koje se sve vrste odluka preispituju od strane posebne komisije. Prema stavovima ispitivanja, u cilju pristupa pravdi svih građana na Kosovu, neophodno priznati dejstvo svih pravosnažnih odluka i radnji sudova, ali i svega što se odnosilo na radnje ovih sudova na teritoriji Kosova.¹³² Ostaje nerešena polemika oko toga šta sve potpada pod termin „rullings“, kao i „all competent authorities“.

Kako sagovornici navode Komisija je formirana u februaru 2019. godine i njome je predsedavao predsednik Apelacionog suda. Održana su dva sastanka, ali i dalje nema dogovora šta od odluka će Komisija validirati, niti je usvojena sama procedura.¹³³

Različiti sagovornici navode različite razloge zašto nema pomaka na ovom polju. Kancelarija za Kosovo i Metohiju stava je da pitanje priznanja i izvršenja odluka srpskih sudova koji su funkcionisali na Kosovu i Metohiji stoji jer Komisija nije usvojila adekvatan dokument, kojim bi se definisala procedura priznanja i izvršenja svih odluka zaključno sa 16. septembrom 2017. godine, dok institucije Prištine očekuju da se

128 Sudski savet Kosova, Statistika redovnih sudova za I tromesečje 2022. godine, Priština, 2022, str. 20.

129 Dokument pod nazivom „Validity appeal“, odnosi se na odluke koje će biti razmatrane od strane posebne komisije, a koje su donete od strane paralelnih srpskih institucija. Dokument nije dostupan javnosti, informacije su dobijene kroz intervju.

130 *Zaključci EU posrednika o pravosuđu*, 30. novembar 2016. godine. [Dokument „Validity Appeal“ nije bio dostupan istraživačima.](#)

131 Kancelarija za Kosovo i Metohiju i Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, *„Izveštaj o napretku u dijalogu Beograda i Prištine, decembar 2018. godine“*, Beograd, 2019, str. 12.

132 Informacija ažurirana intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 19.- 21. novembra 2020. godine.

133 Informacija ažurirana intervjuima sprovedenim u Mitrovici i u periodu od 16.- 18. marta 2022. godine.

prvo preda arhiva.¹³⁴ *Izveštaj o Kosovu* 2021* Evropske komisije jasno ističe kao problem pristup presudama i odlukama koje su srpski sudovi na Kosovu doneli u periodu od 1999. do integracije srpskih sudija u oktobru 2017. godine, i očekuje poseban sporazum ili dogovor u pogledu priznavanja takvih presuda i odluka od strane Kosova*.¹³⁵

5.2.7. Nadležnost za rešavanje i čuvanje starih predmeta

Sudbina predmeta koji su vođeni pred srpskim pravosudnim institucijama u periodu od 1999. godine do 2017. godine, ostaje uglavnom van okvira Sporazuma o pravosuđu. Podsetimo se da se da su građani za vreme paralelnog funkcionisanja institucija istovremeno podnosili zahteve za rešavanje građanskih predmeta i UNMIK-ovim i paralelnim sudovima, te je potreba za priznavanjem presuda u Srbiji na Kosovu ponekad dovela i do protivrečnih pravnih ishoda, budući da sudovi u jednom sistemu (bilo UNMIK-ov ili srpski) nisu bili upoznati sa činjenicom da se isti predmet vodi ili da je presuda izrečena u istoj stvari u drugom sistemu.¹³⁶

U pogledu krivičnih predmeta prema planu primene Briselskog sporazuma – prijem krivičnih predmeta od strane srpskih pravosudnih institucija se završio 15. jula 2013. godine. Od tada su rešavani samo hitni predmeti, koji su podrazumevali međuetničke incidente, nasilje u porodici, određivanje pritvora i slično. Nije zvanično izvršena primopredaja arhive i započetih predmeta kosovskim institucijama, pojedini ispitanici tvrde da je kosovskim vlastima nepoznato gde je arhiva pohranjena.

U pogledu parničnih, vanparničnih i postupaka izvršenja, iako je trebalo da se obustavi vođenje i ovih postupaka u septembru 2013. godine, to se dogodilo tek 15. oktobra 2017. godine, kada je formalno i trebala da otpočne primena Sporazuma o pravosuđu. Ovi predmeti se pretežno nalaze u drugim sudovima u srpskom pravosudnom sistemu, jer su pre integracije prenošene nadležnosti na sudove u opštinama koje su u blizini administrativnih prelaza. Treba napomenuti da se sada pred srpskim sudovima vode oni predmeti čije je izvršenje moguće na teritoriji Srbije. Konačno, na osnovu *Odluke Apelacionog suda u Nišu od 5. marta 2018. godine*,¹³⁷ 17. aprila 2018. godine potpisan je *Sporazum o sprovođenju Odluke o privremenom prenošenju nadležnosti* (dalje: Sporazum o privremenom prenosu nadležnosti) kojom je ozvaničen privremeni prenos mesne nadležnosti sa Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici i Višeg suda u Kosovskoj Mitrovici na Osnovni i Viši sud u Leskovcu.

Odlukom je prenet nadležnost na Osnovni i Viši sud u Leskovcu zbog „nemogućnosti ovih sudova da postupaju“, a na osnovu člana 24(2) *Zakona o uređenju*

134 Kancelarija za Kosovo i Metohiju i Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, *“Izveštaj o napretku u dijalogu Beograda i Prištine, jul 2021. godine”*, Beograd, 2021, str. 17.

135 Report 2021 Kosovo*, European Commission, October 19, 2021, p. 19.

136 Misija OEBS na Kosovu, “Paralelne strukture na kosovu 2006-2007”, Priština, 2007, str. 21.

137 Odluka o privremenom prenosu nadležnosti Su I-1-23/18, Apelacioni sud u Nišu, 16. april 2018. godine.

sudova.¹³⁸ Naime, Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštva u Republici Srbijipredvideo je donošenjeposebnog zakona u vezi sa sudovima i javnim tužilaštvima na teritoriji AP KiM,¹³⁹ a da će do momenta donošenja Zakona, ovi sudovi nastaviti sa radom i vršitzakonske nadležnosti na ovoj teritoriji. Zakon je trebalo doneti do 31. decembra 2013. godine. Kako se to nije dogodilo, moralo se pronaći neko drugo formalno rešenje o nadležnosti za ove predmete, budući da nisu upućeni kosovskim institucijama.

Po sklapanju Briselskog sporazuma, Visoki savet sudstva je Odlukom iz juna 2013. godine predvideo da će sudovi u Kosovskoj Mitrovici odlučivati o započetim predmetima do 15. jula 2013. godine, a da će odluke u tim predmetima izraditi do 1. septembra iste godine.¹⁴⁰ U Odluci VSS-a, navodi se i da će se akti kojima se pokreću predmeti posle 15. jula 2013. godine evidentirati i čuvati od strane ovih sudova kako bi se kasnije dostavili i rešili u okviru pravosudnih organa uspostavljenih u skladu sa Briselskim sporazumom, uključujući osnovne sudove u opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom. Ti predmeti će se čuvati „na način koji će omogućiti poštovanje rokova za dostavljanje predmeta pravosudnim organima u skladu sa Sporazumom, au saradnji sa EULEX-om, što će biti definisano naknadnim dogovorom“.¹⁴¹ Za hitne krivične predmete predviđeno je da se dostavljaju EULEX-u koji će ih rešavati, dok se za hitne građanske predmete predviđalo rešavanje od strane ovih sudova do septembra kada se očekivala realna integracija.

U Odluci Apelacionog suda u Nišu od 5. marta 2018. godine,¹⁴² navodi se da kako je prošlo pet godina od pomenute odluke Visokog saveta sudstva, a poseban Zakon nije donet, smatrajući da pravosudne institucije koje bi oslikavale dogovoreno Briselskim sporazumom nisu uspostavljene, što je bio i stav Vrhovnog kasacionog suda,¹⁴³ insistiralo se na privremenom prenosu nadležnosti na sudove u Leskovcu, kako bi se ovi predmeti uopšte rešavali. U obrazloženju odluke navodi se da dolazi do konstanog kršenja osnovnih ljudskih prava na ovom području „jer (građani) ne mogu da pokreću sudske postupke, odnosno ne uživaju sudsku zaštitu, ili nastave već započete, niti da prinudno izvrše pravnosnažne sudske odluke. U već pokrenutim predmetima povređuje im se pravo na suđenje u razumnom roku, odnosno pravo na pravično suđenje“.¹⁴⁴ Istakli su da je neophodno preneti nadležnost na funkcionalan sud u srpskom pravosudnom sistemu kako bi se zaštitila prava građana, izričito pravo na imovinu, nasleđivanje, rad, zaključenje braka i slično.

138 Ibid.

139 Član 12, Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava, "Sl. glasnik RS", br. 101/2013.

140 Odluka Visokog saveta sudstva broj 06-00 -25 12013-01, 17. jun 2013. godine.

141 Ibid.

142 Odluka o privremenom prenosu nadležnosti Su I-1-23/18, Apelacioni sud u Nišu, 16. april 2018. godine.

143 U Odluci Apelacionog suda u Nišu navodi se da je ovakav stav iskazan u dopisu Vrhovnog kasacionog suda Kd 155/13 od 4. decembra 2013. godine.

144 Odluka o privremenom prenosu nadležnosti Su I-1-23/18, Apelacioni sud u Nišu, 16. april 2018. godine.

Na osnovu ove odluke zaključen je i već pomenuti *Sporazum o privremenom prenošenju nadležnosti*.¹⁴⁵ Sporazumom je između ostalog definisano postupanje u predmetima raspravljanja zaostavštine i ostalim vanparničnim predmetima, parničnim i izvršnim predmetima. Osim predmeta izvršenja krivičnih sankcija, krivični predmeti neće biti predmet prenosa nadležnosti. Treba napomenuti da su se predmeti koji su predati Osnovnom i Višem sudu u Leskovcu selektovani od strane bivših rukovodilaca sudova u Mitrovici, prema tome da li ih je moguće izvršiti. Navedi se da arhiva ostaje na području Kosovske Mitrovice i da se neće preuzimati, dok se depozit i inventar prenose na sudove u Leskovcu. Ministarstvo pravde obavezalo se da elektronski upisnik prenese na sudove u Leskovcu, dok se ostavlja u razmatranje mogućnost aktiviranja elektronske baze na „području AP KiM radi skeniranja predmeta“.¹⁴⁶

Na internet prezentaciji Osnovnog suda u Leskovcu još uvek se mogu pronaći ukupno tri zapisnika sa sednica Komisije za primopredaju, pregledavanje, razvrstavanje i podelu sudskim pisarnicama predmeta Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici koji su dostavljeni Osnovnom sudu u Leskovcu.¹⁴⁷

Osnovni sud u Leskovcu dobio je u rešavanje 5064 predmeta.¹⁴⁸ Sudijama je u zavisnosti od materije dodeljivano i do 200 predmeta koji su primarno bili u nadležnosti sudova u Mitrovici.¹⁴⁹ Prema materiji, najviše je bilo predmeta u izvršnim postupcima (3466), potom parničnih postupaka (927), ostavinskih (635), ostalo je vanparnična materija.¹⁵⁰

145 Sporazum o sprovođenju Odluke o privremenom prenošenju nadležnosti potpisan od strane predsednika Apelacionog suda u Nišu, predsednika Višeg suda u Leskovcu, predsednika Osnovnog suda u Leskovcu, bivšeg predsednika Višeg suda u Kosovskoj Mitrovici, bivše predsednice Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici i državnog sekretara Ministarstva pravde 17. aprila 2018. godine.

146 Ibid.

147 Navedena dokumentacija dostupna na internet prezentaciji Osnovnog suda u Leskovcu: <https://bit.ly/2IW1AMy>.

148 U prethodnom izveštajnom ciklusu broj predmeta bio je 5008, ali kako u Osnovnom sudu u Leskovcu navode usled potrebe za pojedinim spisima ili na zahtev stranaka iz arhiva starog Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici prebačeno je još 56 predmeta od 2020. godine do momenta posete 20. maja 2022. godine.

149 Informacije dobijene iz intervjua sa sudijama i zahteva za pristup informacija od javnog značaja informacija upućenog Osnovnom sudu u Leskovcu u maju 2022. godine.

150 Detaljnije vidi Tabelu 2.

Tabela 2:

Zbirni izveštaj o broju primljenih predmeta po materiji, broju rešenih predmeta i broju nerešenih predmeta po materijama na dan 31. mart 2022. godine

MATERIJA	PRIMLJENO	REŠENO	PREKID	NEREŠENO
P	194	174	84	20
P1	638	613	47	25
P2	93	90	2	3
PL	1	1	/	/
PRR	1	1	/	/
I	1015	1011	/	4
IV	2332	2332	/	/
IOI	107	107	/	/
INK	3	3	/	/
IPV I	1	1	/	/
IPV IV	8	8	/	/
O	635	604	68	31
R1	1	1	1	/
R2	2	2	/	/
R3	6	6	/	/
UKUPNO	5064	4981	202	83

Osnovni sud u Leskovcu ne postupa u krivičnim predmetima u skladu sa Sporazumom o prenosu nadležnosti. Osnovni sud u Leskovcu je preuzeo predmete izvršenja krivičnih sankcija. Pred više srpskih sudova su vođeni predmeti u kojima su osuđena lica građani sa teritorije Kosova. S obzirom da prema ovim osuđenima nije izvršena izrečena krivična sankcija zbog njihove nedostupnosti organima, sudovi su ove nerešene predmete uputili Osnovnom sudu u Leskovcu na dalje postupanje. Vrhovni kasacioni sud je uputio 3. jula 2018. godine **Obaveštenje** predsednicima osnovnih sudova da će ubuduće oni osnovni sudovi koji su doneli prvostepenu odluku preuzeti i predmete izvršenja krivičnih sankcija zbog nemogućnosti Osnovnog suda u Mitrovici da postupa.¹⁵¹ U slučaju da je prvostepenu odluku doneo viši sud za upućivanje će postupati osnovni sud u mestu sedišta tog suda.¹⁵² Kako ovi predmeti ne bi zastareli, Osnovni sud u Leskovcu svojim radnjama je prekidao relativnu zastarelost. Međutim, u predmetima u kojima je ipak nastupila zastarelost ili je nastupila pre momenta primanja, neophodna je saradnja i drugih sudova, budući da rešenje o zastarelosti upravo donosi sud koji je izrekao presudu.

Osnovni sud u Leskovcu je upućivao pozive u cilju izvršenja krivične sankcije, te ukoliko se stranka nije odazvala, raspisivane su poternice. U praksi suda, većina sprovedenih predmeta rešena je hapšenjem po poternici po prelasku granice / administrativnog prelaza na teritoriju Srbije. Lica koja su se javila na izdržavanje kazne, pozive su uglavnom primili putem redovne pošte koja i dalje funkcioniše na određenim delovima teritorije Kosova, dok je licima na nepokrivenom području Kosova to

¹⁵¹ Vrhovni kasacioni sud, *Odluka Su VIII 224/18-I*, 3. jul 2018. godine.

¹⁵² Ibid.

činjeno preko Ministarstva pravde. Budući da za odnose Srbije i Kosova ne može da se pokrene međunarodna pravna pomoć, izdržavanje kazne se izbegava neprelaženjem granice / prelaza sa Srbijom. Kao poseban problem beleži se da su podaci u predmetima koji su dospeli u Osnovni sud u Leskovcu nepotpuni, te se dešavalo da lice koje je već izdržalo kaznu bude opet pozivano na izdržavanje iste.

Sud održava direktnu saradnju sa arhivom bivšeg suda u Kosovskoj Mitrovici. Ovo je posebno važno u kontekstu potrebe da se iz arhiva suda dobije uverenje o tome da se ne vodi krivični postupak pred sudom za područje Kosova. Ako nema podataka o vođenju postupka iz arhivskih podataka, Osnovni sud u Leskovcu donosi rešenje da se ne vodi krivični postupak. Međutim, problem nastaje kada postoje krivični predmeti koji su započeti pre nego je došlo do integracije pravosuđa, a okončani su pred integrisanim Osnovnim sudom u Mitrovici. S obzirom da odluke tog suda državni organi Srbije ne prihvataju, pa lica kojima je postupak okončan pred sudom na Kosovu ne mogu takvo uverenje da dobiju. U takvim slučajevima moraju da čekaju zastarelost, što može da bude i do 20 godina.

Iz *Tabele 2* vidi se da je predmeta iz **opšte parnice** bilo 194, od kojih je nerešeno oko 20. Većina novih predmeta se odnosi na novčane zahteve.¹⁵³ Generalno je smanjen priliv predmeta u opštoj parnici, pa tako i za predmete sa Kosova. Sudu su dostavljeni i predmeti koji se odnose na nepokretnosti, iako Sporazumom nije određen prenos nadležnosti za ovu oblast. Najčešće je prekidanje postupka u predmetima gde se kao predmet javlja nepokretnost, odnosno gde se pravo vezuje za nepokretnost (svojina, službenost i slično). Prepreke za postupanje vezuju se za nemogućnost izvođenja dokaza veštačenjem, a problem se delimično rešava izjavama svedoka. Takođe, stranke imaju problem da dobiju potvrdu pravosnažnosti presuda kosovskog sistema. Teško se dokazuje bez javnih isprava i upisnika, a to se ne priznaje ako ima oznaku Republike Kosova. Problema sa dostavljanjem nema, a kada se javi odluka se stavlja na oglasnu tablu ili se postavi privremeni zastupnik.

Osnovni sud u Leskovcu postupa i po starim **predmetima u porodičnim stvarima**, ali i prima nove. Preuzeto je 93 predmeta, od kojih je 90 rešeno do kraja marta 2022. godine. Karakteristika ovih predmeta je da se javljaju situacije gde je potrebno rešiti pravni status u isto vreme pred sudom u Leskovcu i sudom na teritoriji Kosova. Ovo se dešava najčešće u slučaju kada jedan od supružnika živi na teritoriji Kosova, a drugi u Srbiji.¹⁵⁴ Budući da je presuda doneta od strane suda Republike Kosova nevidljiva u sistemu Republike Srbije, supružnik koji živi u Srbiji ne može na osnovu takve presude ostvariti svoja prava. Nemoguće je sprovesti postupak priznanja sudske odluke, jer Srbija ne priznaje Kosovo. Postojanje dve presude u istoj stvari je u suprotnosti sa osnovnim načelima prava.

Kako se u Srbiji ne priznaju ni presuda, ni potvrda o uplati zakonskog izdržavanja (alimentacije) dešava se da taj roditelj bude primoran da plaća duple iznose u slučajevima kada su poremećeni odnosi sa drugim roditeljem, koji prima alimentaciju, a sve pod pretnjom krivičnom odgovornošću. U nekoliko slučajeva Apelacioni sud u

.....
153 U odnosu na predmete koji su primljeni nakon integracije pravosuđa na Kosovu, Osnovni sud u Leskovcu ne vodi posebnu evidenciju za predmete sa područja Kosova. Oni dobijaju redovne brojeve i spajaju se sa ostalim premetima.

154 Vidi deo 5.3.3.

Nišu je ukidao prethodno donete odluke, jer je utvrđeno da se već isplaćuje alimentacija. Prepreke u izvršenju presuda kojima se rešavaju prava i obaveze Srba sa severa Kosova dovele su do najčešćeg rešavanja problema sporazumom stranaka. Uvidaj ne može da se izvrši, budući da je neophodna dozvola predsednika nadležnog suda (koji u slučaju Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici operativno ne postoji). Od centara za socijalni rad, koji rade u srpskom sistemu, dobijaju izveštaje. Uglavnom nema međusobnih potraživanja, a kad ih ima nije sprovodivo. Najčešći predmeti odnose se na poveravanje dece i izdržavanje. Imovinska pitanja se rešavaju u posebnom postupku deobe bračne imovine.

Ukupno se 635 **ostavinskih predmeta** rešava u Leskovcu od privremenog prenosa nadležnosti, od kojih je rešeno 604. Ovo je takođe oblast u kojoj Leskovac po Sporazumu o privremenom prenosu nadležnosti sada prima i nove predmete. Kao i u prethodnom periodu, problemi u ovim postupcima su najčešće neodazivanje stranaka na pozive i nepotpuna dokumentacija, odnosno nemogućnost njenog dostavljanja. Građani koji žive na Kosovu ili interno raseljena lica imaju problem da prikupe dokumentaciju izdatu od organa Republike Srbije, najčešće od matičnih službi i katastra. Za područje četiri opštine sa severa Kosova služba katastra je jedinstvena i nalazi se u Zvečanu, a za delove južno od Ibra u Kruševcu, dok su nadležne matične službe za ovu teritoriju i dalje rasute. Za ovaj proces potrebno je po nekoliko dana, što i finansijski utiče na stranke, a stavlja u nejednak položaj one sa manjim primanjima. Ostavine koje se ne poveravaju notarima su uglavnom predmeti sa Kosova, te je skoro celokupno opterećenje novim ostavinskim predmetima upravo sa iz opština sa Kosova. Visok je priliv ovih predmeta od oko 1300 od početka 2022. godine. Ukoliko se radi o ostavinskoj masi koja je na teritoriji Kosova, zbog nesprovodivosti odluka iz Srbije na tom području, građani često pokreću i postupak i pred sudovima na Kosovu. U ovim predmetima direktno se oseti posledica nedostatka primene Sporazuma o matičnim knjigama i Sporazuma o katastru. Vanparničnih predmeta, među kojima su i ostavinski, sud ima oko 40 mesečno, ali se češće radi o utvrđivanju rođenja i smrti.

U pogledu **izvršne materije** sud u Leskovcu vodio je 3466 predmeta, od čega je zaključno sa martom 2022. godine ostalo nerešeno svega 4 predmeta. Ovde su najveći problem izvršenja koja se svode na izvršenje na nepokretnosti.¹⁵⁵

Što se tiče **radnih sporova**, Osnovni sud u Leskovcu primio je 638 predmeta, od kojih je rešeno 613. Ukupno tri sudije postupaju u ovim predmetima i može se reći da su oni bili najopterećeniji kosovskim predmetima po privremenom prenosu nadležnosti, jer su preuzimali po više od 200 predmeta, na svoje redovne predmete. Trenutno nema značajnijeg priliva novih predmeta sa područja Kosova. Od predmeta koji su preuzeti po sporazumu ostalo je oko 20. Nije bilo značajnijih problema u vođenju većine predmeta, u odnosu na prethodni izveštajni period. Poteškoće koje su se javljale na početku odnosile su se na samu dokumentaciju u predmetu, koja je bila stara, nepotpuna, bez ažuriranih podataka, na izbledelim papirima.

U ovim predmetima sudije se susreću sa sporovima koji pokreću radno neangažovana lica.¹⁵⁶ Naime, termin "radno neangažovano lice" koristi se za lica koja su,

155 Istraživači nisu imali priliku iz objektivnih razloga da ponovo intervjuišu sudije koji rade ovu materiju.

156 U ovim slučajevima jasno je da postoji ugovor o radu ali iz objektivnih razloga radnu obavezu nisu mogli da ispunе.

ne svojom krivicom, već zbog faktičkog stanja proisteklog iz odnosa Beograda i Prištine, ostala u radnom odnosu, ali faktički nisu radili - nisu primali zaradu, već naknadu u fiksnom iznosu.¹⁵⁷ Druge nedoumice javljaju se u predmetima gde stranku zastupa rukovodilac privremenog organa.¹⁵⁸ Rukovodioci su politički izabrane ličnosti koje ne moraju nužno imati diplomu pravnog fakulteta, naprotiv, dešava se da čak imaju samo četvrti stepen stručne spreme. U njihovo ime stranke za pojedine opštine može zastupati pravobranilaštvo sa teritorije Kosova.¹⁵⁹ Kako u malom broju opština postoji zastupani, a i oni imaju problem sa kapacitetom, dešava se da otkazu zastupanje.¹⁶⁰ Predsednici tih organa daju ovlašćenja advokatima da ih zastupaju, posebno u složenijim predmetima. Pitanje koje se postavilo je da li su predsednici privremenih organa ovlašćeni da angažuju advokate kao zastupnike. Prema stavu Kancelarije za Kosovo i Metohiju predsednik privremenog organa u ime opštine kao pravnog lica može izdati punomoćje za zastupanje.¹⁶¹

U prekidu su postupci koji se vode protiv nekadašnjih javnih preduzeća, institucija Republike Srbije koje su prestale da postoje. U novim predmetima koji stižu u sud sudije ističu da najčešće nema prepreka za postupanje. Dešavaju se i situacije u kojima institucija nije u mogućnosti iz objektivnih razloga da dostavi dokumentaciju. U takvim slučajevima odstupa se od pravila da se činjenica da tužena strana nije dostavila tražene dokaze posmatra u korist tužioca.

Osnovni sud u Leskovcu sa velikom uspešnošću radi na primeni Spozuma o privremenom prenosu nadležnosti. Ne postoji mogućnost pisarnice da novopristigle predmete sa područja Kosova vodi u posebnom upisniku, već im se dodeljuju redovni brojevi. Sud je nakon početka primene Sporazuma, pretrpeo je veliko opterećenje ovim predmetima, što je direktno uticalo na smanjenje efikasnosti. Budući da se očekivalo da će predmeti opteretiti sud, Osnovni sud u Leskovcu trebalo je da 4 nove sudije. Trenutno stanje je isto kao i za prethodni izveštajni period, tj. sud je dobio samo 2 saradnika.¹⁶²

Skoro pet godina nakon integracije i pune četiri nakon privremenog prenosa nadležnosti mitrovačkog suda u Leskovac, srpska zajednica, pretežno iz severnih opština Kosova, koristi usluge oba pravosudna sistema, i kosovskog i srpskog. Sada se otvoreno može dovesti u pitanje da je otklanjanje pravne nesigurnosti obraćanja paralelnim pravosudnim sistemima bio jedan od ciljeva integracije. Opstaje nepoverenje nosilaca pravosudnih funkcija koji su integrisani u kosovski pravosudni sistem, da će Priština da otkočiti proces u pogledu priznanja odluka i presuda, te prema tome

157 U skladu sa Zaključkom vlade naknada se isplaćuje u iznosu od 8960 dinara.

158 Odluka o obrazovanju Privremenog organa u opštinama na teritoriji Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija, *Službeni glasnik RS*, br. 31/2013.

159 Gradski pravobranioци postoje pri privremenim organima u Kosovskoj Mitrovici, Prištini i Leposaviću, kako navode sudije koje sude u ovim sporovima u Osnovnom sudu u Leskovcu.

160 Na primer, Opština Kosovo Polje spada pod ingerencije pravobranioца iz Prištine, a on zbog obima posla nema kapacitet da ih zastupa.

161 Informacija dobijena intervjuima u Leskovcu sprovedenim u maju 2022. godine.

162 Informacija dobijena u intervjuima sa sudijama u Osnovnom sudu u Leskovcu u maju 2022. godine.

arhiva bivšeg suda u Kosovskoj Mitrovici nije predate u kosovski sistem, već sud u Leskovcu ima direktan pristup. Većina problema građana zaista biva rešeno pred potonjim sudom, ali pravna nesigurnost ostaje, budući da je za neke oblasti, najčešće iz domena porodičnog prava i ostavina i dalje neophodno obratiti se i jednom i drugom sudu u zavisnosti gde je izvršenje, odnosno sprovođenje.¹⁶³

5.3 Pristup pravdi i poverenje građana

Građani na severu Kosova i dalje nemaju omogućen pun i adekvatan pristup pravdi. Prema istraživanju Centra za razvoj demokratske kulture (ACDC) većina građana severa Kosova je upoznata delimično (39%) ili potpuno (47%) sa integracijom pravosuđa, ali i nakon pet godina, 14% građana nije upoznato uopšte sa procesom.¹⁶⁴ Veliki procenat građana zapravo smatra da je razlog neinformisanosti u nedostatku izveštavanja medija o procesu, a u načelu ne misle da je integracija doprinela poboljšanju vladavine prava, odnosno pristupa pravdi. Skoro 30% ispitanika ne veruju u nezavisno i pošteno suđenje pred kosovskim pravosudnim institucijama.¹⁶⁵

Primećen je napredak u pogledu dostavljanja dokumentacije na maternjem jeziku te je svega 25% ispitanih građana izjavilo da su imali problema sa tim, dok više od 70% nije, što ukazuje na promenu prakse institucija. Ako to uporedimo sa istraživanjem javnog mnjenja o pravosuđu u mitrovačkom regionu, Centra za alternativno rešavanje sporova iz 2020. godine, pokazuje da čak 57% anketiranih nije smatralo da je nakon integracije pravosudni sistem u regionu Mitrovice postao efikasniji, te da je najčešći problem nepoštovanje srpskog jezika kao službenog jezika, može se reći da je ostvaren neki pomak.¹⁶⁶ Ipak, veliki procenat ispitanika smatra da je integracija u manjoj ili većoj meri uticala na svakodnevni život građana na severu Kosova, od kojih 36% odgovora da je pozitivan uticaj integracije na prava i interese građana, a 21% da je negativan.¹⁶⁷

Kao predloge za unapređenje rada suda predlaže se povećanje ljudskih kapaciteta, bolje sprovođenje zakona o službenim jezicima, te bolji kvalitet odluka suda, unapređenje komunikacije sa građanima i javnošću. Ovo takođe ukazuje na predloženu potrebu intervjuisanih predstavnika pravosuđa da je sudu neophodan portparol. Sličan je predlog i za tužilaštvo.

Čak 55% ispitanika Centra za zastupanje demokratske kulture kao odgovor na pitanje da li smatraju da etnička pripadnost sudije i tužioca može uticati na ishod suđenja odgovara pozitivno, dok je prema istraživanju Centra za alternativno rešavanje

163 Za praktične primere vidi 5.3.3.

164 Centar za zastupanje demokratske kulture, "Stavovi građana o efikasnosti pravosudnog sistema na severu Kosova", Mitrovica, 2022, str. 6.

165 Ibid., str. 9.

166 Centar za alternativno rešavanje sporova, "Pravosuđe u mitrovačkom region – Istraživanje javnog mnjenja", Mitrovica, 2020.

167 Centar za zastupanje demokratske kulture, "Stavovi građana o efikasnosti pravosudnog sistema na severu Kosova", Mitrovica, 2022, str. 13.

sporova 2020, 81% ispitanih iz srpske zajednice izjavljivalo da se ne bi osećalo prijatno da im sudija Albanac odlučuje u krivičnom postupku u kome bi bili stranka.¹⁶⁸

Što se tiče pristupa sudu i komunikacije, kao što smo već naveli ne postoji telefonska linija koja služi isključivo za informisanje stranaka o predmetima, međutim u odnosu na prethodni izveštajni period unapređena je baza na kojoj građani prate tok predmeta.¹⁶⁹ Formulari u sudu su dvojezični, a od dolaska nove predsednice suda uvedena su otvorena vrata, tako da poslednji dan u mesecu građani dobijaju odgovore na žalbe i primedbe na rad suda.¹⁷⁰ Ukoliko nije nešto što može interno da se reši u sudu, upućuju građane na Ministarstvo pravde Kosova.

Drugi važan problem je nemogućnost korišćenja velikog broja dokumenata kao dokaznih sredstva kako u postupcima pred sudom, tako i pred drugim institucijama Republike Kosovo. Ovo predstavlja poseban problem prilikom dokazivanja vlasništva imovine ili u ostavinskim postupcima. Ne postoji jedinstveni stav sudija u pogledu važenja ovih dokumenata,¹⁷¹ tj. upravnih akata i uverenja koja su izdata od strane srpskih institucija na teritoriji Kosova devedesetih godina prošlog veka, do momenta izrade izveštaja.

U pogledu prava na besplatnu pravnu pomoć, **Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći Republike Srbije** predviđa osnivanje službi besplatne pravne pomoći pri jedinicama lokalne samouprave.¹⁷² U skladu sa tim, privremeni organi Republike Srbije na teritoriji Kosova imaju i ingerenciju pružanja besplatne pravne pomoći.¹⁷³ Za ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć građani moraju priložiti potvrdu o nezaposlenosti da bi im bilo izdato rešenje, odnosno dodeljen advokat po ovom osnovu.¹⁷⁴ Prema **Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći Kosova** osnovana je Agencija za pružanje besplatne pravne pomoći, a besplatna pravna pomoć se pruža preko regionalnih i mobilnih kancelarija, putem advokata i nevladinih organizacija u slučajevima kada stupaju u partnerstvo sa Agencijom.¹⁷⁵

U najvećem obimu besplatna pravna pomoć se pruža preko ili uz podršku nevladinih organizacija. Tako, organizacija Aktiv iz Mitrovice pruža ovu vrstu usluge u sklopu projekta Evropske unije "Zaštita i unapređenje imovinskih prava interno raseljenih lica, izbeglica i povratnika na osnovu sporazuma o readmisiji", u oblasti zaštite imovinskih zahteva vezanih za raseljavanje Srba sa Kosova i Metohije od 1999. uključuje zahteve Srba i drugih nealbanaca čija je imovina oštećena, uništena ili nelegalno

168 Centar za alternativno rešavanje sporova, "Pravosuđe u mitrovačkom region – Istraživanje javnog mnjenja", Mitrovica, 2020.

169 Informacija dostupna na [internet prezentaciji](#) suda.

170 Informacija dobijena intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16. – 18. marta 2022. godine.

171 Istraživanje je pokazalo da postoji selektivan pristup ovoj problematici od strane postupajućih sudija.

172 Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, "Sl. glasnik RS", br. 87/2018.

173 Ispitani ističu da se besplatna pravna pomoć ovim putem može dobiti u Mitrovici i Gračanici.

174 Informacija dobijena u intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini od 16. do 18. marta 2022. godine

175 Zakon za besplatnu pravnu pomoć br.04/L-017, **Službeni list RKS** br. 3/12, član 26.

zauzeta.¹⁷⁶ Najveći program ima Kosovski institut za pravo, koji u saradnji sa Agencijom, a u sklopu UN programa “Pristup pravdi”, organizuje pružanje besplatne pravne pomoći na području severa Kosova, posebno u zaštiti manjinskih prava i prava raseljenih lica.¹⁷⁷ Sličnu uslugu pruža i Centar za zastupanje demokratske kulture, koji je od 1. februara 2022. godine počeo sa pružanjem besplatne pravne pomoći uz podršku mobilne kancelarije Agencije.¹⁷⁸

U narednim poglavljima detaljnije ćemo govoriti o problemu dostupnosti javnih beležnika, radu advokata iz srpske zajednice, kao i velikom problemu i pravnoj nesigurnosti građana, posebno sa severa Kosova, koji moraju da se obraćaju pravosudnim institucijama u srpskom i kosovskom pravosudnom sistemu, neretko za istu stvar.

5.3.1. Pitanje nedostatka notara za područja sa većinski srpskim stanovništvom

Na celoj teritoriji Kosova i dalje postoji veliki problem pristupu uslugama javnih beležnika, posebno nealbanskim manjinskim zajednicama. Za razliku od perioda kada su poslove overe obavljali sudovi i jedinice lokalne samouprave, sada je taj posao u isključivoj nadležnosti javnih beležnika.

Naime, prema aktuelnom kosovskom *Zakonu o javnom beležništvu* iz 2018. godine broj javnih beležnika i javnobeležničkih sedišta određuje ministar odlukom, tako što se za teritoriju jedne opštine imenuje najmanje jedan javni beležnik.¹⁷⁹ Izuzetno, takođe odlukom ministra, broj javnih beležnika se može povećati tako što se na svakih deset hiljada stanovnika imenuje po jedna javnobeležnička kancelarija svake godine, imajući u vidu broj dokumenata koje procesuiraju kancelarije javnih beležnika u toku godine.¹⁸⁰ Kada je Zakon usvojen, izazvao je zabrinutost zbog povećanja broja notara i slabljenja kriterijuma podobnosti, kao i kriterijuma za neprihvatanje jer se otvara prostor za politička imenovanja.¹⁸¹ Posebno se vodila rasprava oko mogućnosti da se odlukom ministra određuju sedišta ili potreban broj javnih beležnika.

Trenutno na celoj teritoriji Kosova nema dovoljno javnih beležnika. Neke opštine još uvek nemaju niti jednog javnog beležnika, kao što su na primer opštine Istok i Srbica.¹⁸² Situacija je još kritičnija ukoliko se pogleda broj javnih beležnika u srpskoj zajednici ili onih koji govore srpski jezik, jer je trenutno samo jedan javni beležnik srpske nacionalnosti u Novom Brdu, dok jedan javni beležnik iz Južne Mitrovice, govori srpski i u načelu pokriva sve opštine sa severa Kosova.¹⁸³ Prema proračunima Vlade Srbije na severu Kosova neophodno je da funkcioniše bar 4 notara koja govore srpski

176 Više na: <https://pravnapomoc.org/lat/kancelarije/nvo-aktiv/>.

177 Više na: <https://kli-ks.org/en/kosovo-law-institute-promotes-free-legal-aid-center/>.

178 Više na: kosovapress.com/sr/%E2%80%8Bbesplatna-pravna-pomoc-nvo-acdc.

179 Zakon o javnom beležništvu br. 06/l-010, *Službeni list RKS* br. 23, član 8, tačka 3

180 Ibid, član 8, tačka 4.

181 Kosovo Law Institute, The “Culture of Impunity” in Kosovo, Prishtina, 2022, p. 19.

182 Informacija dostupna na internet prezentaciji Javnobeležničke komore Kosova link: <https://www.noteria-ks.org/noteret/?lang=sr>

183 Informacija dostupna na internet prezentaciji Javnobeležničke komore Kosova link: <https://www.noteria-ks.org/noteret/?lang=sr>

jezik i bar toliko izvršitelja, stoga je neophodno prilagoditi i organizovati ispite za ovu profesiju koji ispunjavaju tražene kriterijume.¹⁸⁴

Početkom 2019. godine Ministarstvo pravde objavilo je konkurs za 71 notara.¹⁸⁵ Na pomenuti konkurs prijavilo se 8 pravnika iz srpske zajednice, koji su položili notarski ispit i odradili intervju. Problem je nastao kada je Ministarstvo pravde 21. februara 2020. godine donelo **Odluku o poništavanju konkursa**, prvenstveno zbog potencijalnog rizika od korupcije, jer je skoro 60 kandidata koji su položili pismeni deo ispita navodno direktno povezan sa tada vladajućom partijom ili su članovi porodice osoba koji rade u pravosudnom sistemu.¹⁸⁶ Međutim UNDP, ali i kosovska Agencija protiv korupcije došli su na isti zaključak u pogledu navoda o potencijalnom sukobu interesa, a to je da su procedure regularno ispoštovane.¹⁸⁷ Polovinom 2019. godine Koha Ditore je objavila imena kandidata i navodnu povezanost sa odlazećim političkim, ali i pravosudnim sistemom.¹⁸⁸

Poništavanje konkursa je pak imalo indirektno posledice na pristup pravdi srpske zajednice, budući da bi, da konkurs nije poništen, dva srpska notara radila u Mitrovici, 3 u Leposaviću, 2 u Kosovskom Pomoravlju i 1 u opštini Štrpce. Četrdeset četiri kandidata podnela su tužbu Osnovnom sudu u Prištini kojim su tražili poništenje Odluke o poništenju konkursa. Odeljenje za administrativne poslove Osnovnog suda u Prištini, donelo je 1. marta 2022. godine **odluku** kojim se usvaja tužba 44 kandidata za notare, poništavajući rešenje Ministarstva pravde.¹⁸⁹

Generalna nemogućnost nostrifikacije i trenutna nemogućnost verifikacije diploma, tek će predstavljati dodatnu prepreku pravnicima iz srpske zajednice da apliciraju na budućim konkursima. **Zakon o javnom beležništvu** predviđa da se sva javno-beležnička dokumenta izdaju na albanskom ili srpskom jeziku u zavisnosti od jezika koji javni beležnik koji sastavlja dokument bolje poznaje.¹⁹⁰ Zakon dalje propisuje da, na nivou opštine u kojoj jezici imaju status službenih jezika ili se službeno koriste na bilo kom nivou u skladu sa zakonom, stranke imaju pravo da od javnog beležnika traže da im izda jedan primerak dokumenta na jeziku na kojem one žele. Taj primerak će se smatrati javnobeležničkim dokumentom.

Problem nepostojanja beležnika srpske nacionalnosti na severu Kosova delimično se rešava tako što se poslovi pred javnim beležnikom obavljaju u Južnoj Mitrovici kod notara koji overava i isprave na srpskom jeziku. Problem se prevazilazi i time što overu potpisa vrše organi lokalne samouprave srpskih institucija. Međutim,

184 Kancelarija za Kosovo i Metohiju i Kancelarija za koordinacione poslove u pregovaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, "Izveštaj o napretku u dijalogu Beograda i Prištine, oktobar 2017. godine", Beograd, 2017, str. 12.

185 Informacija dostupna na [internet prezentaciji](#) Ministarstva pravde Kosova:

186 Kosovo Law Institute, The "Culture of Impunity" in Kosovo, Prishtina, 2022, p. 19.

187 Ibid.

188 Koha Ditore, "[Kandidatët për noterë që kanë lidhje me politikën, sistemin dhe komisionin përzgjedhës](#)", 29 June 2019.

189 Betimi per Drejtesi - Gjykata aprovon padinë kundër vendimit të MD-së për anulimin e konkursit për noterë: <https://betimiperdrejtesi.com/aprovohet-padia-ne-rastin-ku-kandidatet-per-notere-kerkuan-anulimin-e-vendimit-te-md-se-me-te-cilin-ishte-anuluar-konkursi-per-notere/>

190 Zakon o javnom beležništvu br. 06/l-010, **Službeni list RKS** br. 23/ član 32.

ovim se mogu prevazići samo problemi overa potpisa i to za administrativne potrebe, a takve overe se priznaju samo pred srpskim institucijama.¹⁹¹ Za radnje koje obavljaju prema ostatku Srbije, a za koje je potreban javni beležnik, građani sa severa moraju da idu u Rašku, Novi Pazar ili Leskovac, kao najbliža odredišta, što iziskuje dodatna novčana sredstva.¹⁹² Vlasti u Prištini i vlasti u Beogradu ne priznaju međusobno notarske overe ili isprave izdate od suprotne strane, što ostavlja građane u pravnoj neizvesnosti i jedino rešenje je da što pre počnu budu postavljeni notari na severu.¹⁹³

Još jedna opcija koja se koristi je da advokati učestvuju u sastavljanju, na primer, ugovora o prometu nepokretnosti, i potpisuju ih zajedno sa strankama, čime se ne zadovoljava potrebna forma potrebna za zaključenje ovakvih pravnih poslova, ali se bar stiže određena dokazna snaga za neko buduće vreme.¹⁹⁴ Dok se situacija ne promeni izvesno je da će manjinske zajednice, posebno oni iz srpske, budući da je srpski jezik jedan od zvaničnih jezika Kosova, imati otežan pristup pravdi u odnosu na većinsko stanovništvo na Kosovu.

5.3.2. Zastupanje advokata iz srpske zajednice pred srpskim i kosovskim pravosuđem

Ukupno 7 kosovskih Srba advokata trenutno je upisano u Advokatsku komoru Kosova i pretežno pokrivaju potrebe srpske zajednice pred svim sudovima na Kosovu.¹⁹⁵ Komora obezbeđuje da se branioci po službenoj dužnosti u krivičnim predmetima dodeljuju prema redosledu sa jedinstvene liste, a ne prema poznavanju jezika, što može dovesti do težeg razumevanja između branioca i okrivljenog, a svakako dodatno dovodi u pitanje poštovanja prava na pravično suđenje.

Pored toga zastupaju i pred sudovima u Srbiji, pretežno u Raški, Novom Pazaru i Leskovcu, odnosno sudovima koji su direktno ili indirektno preuzeli tzv. „kosovske predmete“. Iako se predmeti vode u većini slučajeva pred Osnovnim sudom u Leskovcu, građani koji se obraćaju sa teritorije Kosova najčešće angažuju advokate koji rade na Kosovu.

Po samom prenosu nadležnosti nije postojao jedinstven stav, niti uputstvo nadležnih organa, pa su odluku o tome da li će punomoćnik stranke moći da bude advokat koji je upisan u Advokatsku komoru Kosova, donosile same sudije. Odlukom Advokatske komore Srbije od 1. decembra 2007. advokati upisani u Imenik advokata Advokatske komore Kosova i imaju sedište kancelarije na teritoriji KiM, mogu da postupaju pred sudovima i drugim državnim organima bez ikakvih ograničenja.¹⁹⁶ Viši sud u Leskovcu 20. novembra 2018. godine doneo je rešenje kojim je ukinuto rešenje

191 Informacija dobijena u intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16. do 18. marta 2022. godine.

192 Ibid.

193 Euronews Srbija, [“Problem “nepostojećih građana” sa Kosova: Notara na severu nema, a dve strane međusobno ne priznaju overe”](#), 19. februar 2022. godine.

194 Informacija dobijena u intervjuima sprovedenim u Mitrovici i Prištini u periodu od 16. do 18. marta 2022. godine.

195 Ibid.

196 Advokatska komora Srbije, Odluka br. 298-6/07, 1. decembar 2007. godine.

Osnovnog suda u Leskovcu o odbijanju punomoćja advokata sa Kosova, upravo pozivajuću se na na Odluku AKS i od tada je zastupanje stranaka neometano.¹⁹⁷

Pred Osnovnim sudom u Leskovcu uglavnom se, kao što smo istakli, vode predmeti iz porodičnog prava, ostavine, te radnog prava u slučaju sporova protiv institucija koje funkcionišu u okviru sistema Republike Srbije. U pogledu troškova postupka, stranke koje dolaze sa područja Kosova snose velike troškove koje na kraju postupka neće moći da refundiraju ukoliko angažuju advokata iz Mitrovice, kao na primer troškove prevoza advokata. U nedostatku posebnih propisa postupajući sud u Leskovcu nema osnova da prizna ove troškove. Sa druge strane, veliki su troškovi i samog puta do Leskovca za stranku, a autobuske linije nisu redovne. Sud izlazi uvek u susret, pa se ovi suđenja najčešće zakazuju u terminima posle 12h, kako bi advokati i stranke mogli da stignu. Zbog velike preopterećenosti malog broja advokata sa Kosova, sve više se angažuju i advokati iz Leskovca i okoline.

197 Viši sud u Leskovcu, Rešenje GŽ.br. 3255/18, 20. novembar 2018. godine.

5.3.3. Paralelno vođeni slučajevi – Primeri iz prakse

Kako smo prethodno istakli, građani koji žive na severu Kosova često moraju da imaju dve presude u istoj stvari (jednu od kosovskih i drugu od srpskih sudova) kako bi mogli da ostvare pun obim prava koja su im garantovana. Neadekvatan pristup pravdi, odnosno konstantnu pravnu nesigurnost usled posledice integracije integracije i prenosa nadležnosti koja je usledila, ilustrovaćemo u nastavku kroz dva slučaja: iz oblasti porodičnog i naslednog prava (ostavinski postupci).

Slučaj broj 1.

Pravnosnažnom presudom Osnovnog suda u Leskovcu razveden je brak između dvoje državljana Republike Srbije, jednog sa prebivalištem na području Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija, a drugog na području centralne Srbije. Predmetnom presudom o razvodu maloletno dete povereno je roditelju A koji ima prebivalište na području ostatka Srbije. Roditelj B koji ima prebivalište na Kosovu je pomenutom presudom obavezan da plaća zakonsko izdržavanje maloletnom detetu (alimentaciju), što je i praksa u ovakvim slučajevima kad je dete povereno jednom roditelju.

Problem nastaje usled činjenice da roditelj B ne plaća zakonsko izdržavanje. Tada nastaje nerešiva situacija, jer podnošenje krivične prijave protiv ovog roditelja zbog neplaćanja zakonskog izdržavanja maloletnom detetu na području Srbije nema nikakvo pravno dejstvo jer ovaj roditelj nije dostupan srpskim organima. Ista je situacija i sa pokretanjem izvršnog postupka radi naplate neisplaćenih iznosa zakonskog izdržavanja.

Dodatno, ova situacija ne bi mogla da bude rešena ni pred sudovima koji rade u pravosudnom sistemu Kosova. Naime, ne postoji mogućnost da se podnese krivična prijava protiv roditelja B pred pravosudnim organima na Kosovu, niti da se pokrene izvršni postupak, jer Kosovski sud ne priznaje javne isprave Republike Srbije, po pravilu reciprociteta, pa time ne postoji osnov za pokretanje postupka izvršenja ili podnošenje krivične prijave.

Podsećamo da se radi o maloletnom detetu koje spada u posebno ranjivu grupu i koje bi trebalo da uživa najviši nivo zaštite. Zbog toga su svi organi u ovim postupcima dužni da rade u najboljem interesu deteta, što na žalost u trenutnim okolnostima, zbog prethodno navedenog, nije realno ostvarivo.

Slučaj broj 2.

Javni beležnik u Leskovcu doneo je pravnosnažno rešenje o nasleđivanju, kojim su utvrđeni naslednici ostavioca. Ostavilac je bio u vanbračnoj zajednici i nije imao dece. Nakon izdvajanja bračne tekovine, što nije bilo sporno među zakonskim naslednicima, te je sprovedeno tokom samog ostavinskog postupka, za naslednike su proglašeni ostaviočevi roditelji, koji su nasledili svako po polovinu predmetne zaostavštine. Prema odredbama **Zakona o nasleđivanju** Republike Srbije, vanbračni partner nema pravo na nasleđivanje, pa u skladu sa tim nije bilo naslednika u prvom naslednom redu, prešlo se na naslednike iz drugog naslednog reda.

S obzirom da je ostavilac imao nepokretnu imovinu i na teritoriji Kosova, a da presude organa u Srbiji ne proizvode pravno dejstvo na Kosovu, zakonski naslednici ostavioca pokrenuli su postupak i pred Osnovnim sudom u Mitrovici. Kosovskim **Zakonom o nasleđivanju**, za razliku od srpskog zakona, propisano je da vanbračni partner ima pravo na nasleđivanje.¹⁹⁸ Rešenje o nasleđivanju doneto od strane suda Kosova predviđa da vanbračna partnerka ostavioca nasleđuje pola imovine-zaostavštine ostavioca, dok ostalu polovinu nasleđuju, u jednakim delovima, ostaviočevi roditelji.

Ovo jasno pokazuje sa kakvom se pravnom nesigurnošću susreću građani sa severa Kosova, kada su u pitanju naslednopravni odnosi, jer vanbračni partner ostavioca u jednom pravnom sistemu ima pravo na nasleđivanje, dok u drugom to pravo nema, što povlači različite posledice.

6. Zaključak i preporuke

Posle skoro pet godina primene Sporazuma o pravosuđu, može se reći da nema velikih razlika u funkcionisanju integrisanog pravosuđa u odnosu na pravosuđe na Kosovu uopšteno. Integrisane sudije i tužioci postižu norme, jednako rešavaju stare predmete i nesmetano komuniciraju sa kolegama i strankama. Sa druge strane izazovi stoje pred budućim nosiocima ovih funkcija, ukoliko se uzmu u obzir problemi sa verifikacijom diploma, polaganjem pravosudnog ispita i obavljanjem stručne prakse. Problemi koji su se u međuvremenu javili moraju biti što pre otklonjeni, posebno ako se uzme u obzir prosečna starost srpskih sudija i tužilaca trenutno u sistemu, jer će se pored potrebe popunjavanja mesta na koje još nisu izabrani nosioci pravosudne funkcije iz srpske zajednice, broj tih mesta u narednom periodu dodatno uvećavati.

Međutim, adekvatan pristup pravdi za građane Kosova, posebno za pripadnike srpske zajednice, i dalje nije obezbeđen. Ovo se, pre svega, odnosi na veliki broj situacija u kojima se ovi građani nalaze u potpunoj pravnoj nesigurnosti. Najveći problem nastao usled nedostatka mehanizma za priznavanje sudskih odluka pre integracije, zbog čega i dalje nije predate celokupna arhiva nekadašnjeg Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici i privremenog prenosa nadležnosti ovog suda na Osnovni sud u Leskovcu. Iako i sudovi u kosovskom i u srpskom sistemu svoj posao rade savesno i u skladu sa okolnostima efikasno, usled nemogućnosti međusobnog priznanja i prihvatanja odluka i dokumenta koje izdaje jedan ili drugi sistem građani trpe posledice, nisu u mogućnosti da ostvare svoja puna prava bez odluka pred oba suda i snose velike troškove ne samo za vođenje ovih postupaka, već i za prikupljanje dokumentacije koja nije centralizovana. Sa druge strane, kako ima nedovoljan broj advokata, javnih beležnika i drugih pravnih profesija iz srpske zajednice, ili koji rade na srpskom jeziku, velikom delu građana ostaje uskraćen pristup pravdi i ostvarivanju svojih prava.

Pet godina kasnije i sama puna primena Sporazuma o pravosuđu, kao i prethodnih odredbi iz Briselskog sporazuma, dovodi se u pitanje. Ovo se pre svega odnosi na član 6 i 7 Sporazuma koji predviđaju dodeljivanje predmeta sudijama, odnosno tužiocima, po jezičkom kriterijumu ili kriterijumu poznavanja sredine, što sa novim zakonom i sistemom za automatsku raspodelu predmeta potpuno gubi smisao, odnosno ne primenjuje se. Član 10 Briselskog sporazuma koji se odnosi na nadležnost Odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici, ukoliko se tumači da je nadležno za sve opštine u kojima su Srbi većinsko stanovništvo, takođe se ne primenjuje adekvatno, što se moglo videti iz nekoliko slučajeva gde je predmete za ove sredine ipak vodilo veće iz Prištine. Sa druge strane, konačno se u potpunosti primenjuje član 11 Sporazuma o pravosuđu, koji se odnosi na sastav Odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici.

Prema dosadašnjem izveštavanju iz senke Srbija je u potpunosti ispunila 1 prelazno merilo iz Poglavlja 35 koje se odnosi na pravosuđe, 1 delimično, dok 2 nije ispunila. Kada je u pitanju praćenje ispunjenosti merila iz Poglavlja 35, javnost nema uvid niti u jedan dokument koji ukazuje na domete napretka. Kako i dalje nema sistemskog praćenja primene i efekata Sporazuma i davanja preporuka kako da se problemi adekvatno reše, neminovno je i da opstaje nedovoljna politička volja, ne samo da se pojedini delovi Sporazuma primene suštinski, nego i da se šire razmišlja o rešavanju nekih drugih problema koji onemogućavaju građanima da uživaju svoja prava. Opstaju i problem koji posredno utiču na pristup pravdi, a posledica su neprimenjivanja dogovorenih sporazuma, poput priznavanja diploma i pravosudnih ispita, dostupnosti i uvezivanja matičnih knjiga, kao i informacija iz katastra.

Zaključak je jednak kao i u ranijim izveštajima, a to je da bez rešavanja svih prethodno predstavljenih problema sa kojima se građani i građanke suočavaju, Sporazum o pravosuđu sam po sebi ne obezbediti pristup pravdi svim građanima koji treba da uživaju svoja prava na teritoriji Kosova. U nastavku ponavljamo i predlažemo nove preporuke za vlasti u Beogradu i Prištini, ali i za EU koja ima aktivnu ulogu u dijalogu:

6.1. Preporuke za unapređenje dijaloga Beograda i Prištine (obe strane u dijalogu, uključujući i Evropsku službu za spoljne poslove)

- 1) Ustanoviti redovni mehanizam / telo pod okriljem kancelarije Specijalnog predstavnika za dijalog Beograda i Prištine zarad uvođenja transparentnosti u primeni i redovnog izveštavanja javnosti o realnom napretku i preprekama za isti, te razviti indikatore merenja napretka u pogledu implementacije svakog od postignutih sporazuma u okviru dijaloga, uključujući i Sporazum o pravosuđu;
- 2) Mapirati sve aktere i institucije odgovorne za primenu svih elemenata sporazuma (uz naglasak na Sporazum o pravosuđu), obezbediti njihovu koordinaciju i komunikaciju i po uzoru na Poglavlje 23 i 24, a na osnovu Pregovaračke pozicije za Poglavlje 35, pripremiti akcioni plan / mapu puta za postizanje prelaznih merila iz Poglavlja 35;
- 3) Omogućiti postizanje i primenu ostalih povezanih sporazuma, poput Sporazuma o matičnim knjigama, Sporazuma o katastru i Sporazuma o univerzitetskim diplomama, čija primena utiče na funkcionisanje pravosuđa i pristup građana pravdi;
- 4) Postaviti pitanje ostvarivanja pristupa pravdi građana na Kosovu kao temu za neki od narednih sastanaka glavnih pregovarača u okviru dijaloga.

6.2. Preporuke za unapređenje funkcionisanja integrisanog pravosuđa na Kosovu (za strane u dijalogu)

- 1) Omogućiti adekvatnu, punu i doslednu primenu svih članova Sporazuma o pravosuđu, uključujući i član 10 Briselskog sporazuma;
- 2) Obezbediti kao preduslov za dalju integraciju pravnika iz srpske zajednice u pravosudni sistem Kosova efikasne procedure za priznavanje diploma pravnih fakulteta iz Srbije i položenog pravosudnog ispita u Srbiji na Kosovu, te podržati predlog ideja za rad pravne klinike na Pravnom fakultetu Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, kako bi se olakšalo polaganje pravosudnog ispita i obavljanje pravosudne funkcije;
- 3) Pravosudni saveti Kosova češće da objavljuju vanredne konkurse za popunjavanje upražnjenih mesta rezervisanih za srpske predstavnike pravosuđa, zbog povećanog odliva kadra usled njihove starosne strukture;
- 4) Obezbediti budžet za održivo angažovanje dovoljnog broja prevodilaca u sudovima i tužilaštvima na Kosovu, nastaviti sa obukama za prevođenje stručne pravne materije, te obezbediti prevod odluka pravosudnih saveta, svih apelacionih sudova i Vrhovnog suda na srpski i albanski i unaprediti kvalitet i pravovremenost prevoda, kako bi se omogućila jednaka upotrebu jezika i pisama u postupcima pred pravosudnim institucijama;
- 5) Omogućiti dostupnost drugih povezanih usluga kojima se obezbeđuje pristup pravdi i sistema zaštite na srpskom jeziku, u kontekstu lica koja rade sa žrtvama krivičnih dela, advokata, javnih beležnika, izvršitelja i drugo;
- 6) Ponovo pokrenuti rad Komisije treba da razmatra i verifikuje odluke srpskih institucija iz perioda 1999. – 2013. godine, kako bi se pripremila procedura priznavanja sudskih odluka i drugih odluka koje se odnose na radnje suda iz perioda funkcionisanja srpskih pravosudnih organa na Kosovu;
- 7) U skladu sa prelaznim merilom Srbija treba da donese posebne propise u pogledu srpskih sudskih institucija na Kosovu, kako je predviđeno srpskim Zakonom o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava.

6.3. Preporuke za obezbeđivanje pristupa pravdi

- 1) Popis predmeta, kao i arhivu svih sudskih i drugih odluka koje se odnose na radnje bivših sudova iz Kosovske Mitrovice, dostaviti nadležnoj Komisiji, kao i informaciju o predmetima koji su otpočeti pred ovim sudovima, a koji su preneti u nadležnost sudova u Leskovcu kako bi se izbeglo dalje dvostruko postupanje sudova;
- 2) Obezbediti Osnovnom sudu u Leskovcu izbor novih sudija kako bi olakšano mogli da rešavaju predmete iz svoje, sada proširene nadležnosti;
- 3) Doneti podzakonski akt koji će regulisati, odnosno nesumnjivo omogućiti, rad advokata koji su upisani u Advokatsku komoru Kosova prilikom zastupanja pred sudovima u Srbiji;
- 4) Formirati komisiju / telo čiji zaključci će omogućiti posrednu primenu odluka sudova, dokumenta, javno-beležničkih i izvršiteljskih isprava kosovskih organa srpskom sistemu i obrnuto, pre postizanja pravno obavezujućeg sporazuma između Beograda i Prištine, a u cilju izbegavanja pravne nesigurnosti za građane;
- 5) Ponoviti konkurs za imenovanje javnih beležnika, a omogućiti javnim beležnicima iz redova srpske zajednice, koji su uspešno prošli na prethodnom spornom konkursu, da na osnovu tih rezultata stupe na poziciju;
- 6) Napraviti integrisane mape službi Republike Srbije na teritoriji Kosova, koje su i dalje nadležne za primenu prava i odluka sudova u Republici Srbiji (službe besplatne pravne pomoći, centara za socijalni rad i slično), kao i mapu matičnih službi na teritoriji Srbije koje čuvaju podatke o građanima sa teritorije Autonomne pokrajine Kosovo i Metohiji.

